

TRANSILVANIA.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.

Pentru străinatate 6 franci (lei noi) cu pórtu postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, sén prin posta sêu prin domnii colectori.

Sumariu: Dissertatiune despre bubatu sêu varsatu (fine). — Romanii la Plevn'a, dissertatiune insinuata la adunarea generale a XIX-a a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu tienuta la 7—9 Augustu n. 1880 la Turd'a, de dr. A. P. Alessi (fine). — Regulamentulu sectiuniloru scientifice etc. — Procesu verbalu alu siedintiei comitetului din 2 Decembre n. 1880. — Procesu verbalu alu siedintiei comitetului din 7 Decembre n. 1880. — Procesu verbalu alu siedintiei extraordinarie a comitetului dela 10 Dec. 1880. — Date statistice din capital'a Romaniei. — Anuntiu.

Dissertatiune.

(Urmare si fine).

II. Descrierea altuirei.

Tóte silintiele din timpurile primitive, intreprinse pentru estirparea epidemiei varsatului au fostu desierte. Calugarii si preotii au respanditu faim'a, — cá çerulu pe-depsece cu acestu morbu pe genulu omenescu, si tocma pentru aceea nici nu se póte impededá prin puterea omenésca. Nepasare a domnitu preste totu; sciintiele nu s'au cultivatu; naturalistii in genere au fostu persecutati. La inceputu au crediutu cá infectarea se póte delaturá prin deosebite medicamente esterióre, de cari s'au si folositu, crediendu cá contagiulu intra in organismu prin pele.

In fine observandu omenimea, cá la ivirea bubatului se receru 2 cause: adeca contagiulu si inclinatiunea corpului, au dedusu acea urmare, cá numai prin dóue conditiuni se póte casegá mantuintia: ori a inpedeca infectarea de contagiu, ori a nimici inclinatiunea individuale spre elu.

Pentru inpedecarea infectarei s'a ordinaru separarea morbosiloru sub controla politiana. S'au ridicatu case si carantine pe sém'a bolnaviloru. In jurulu locurilor infectate au pusu cordóne de armata. Locuintiele le-au insemnatu cu tabele de precautiune. Cadavrele le-au inmortentatu mai de tempuriu. Locuintiele din preuna cu obiectele din jurulu bolnaviloru s'au desinfectatu cu *chlor*. Inse tóte stradaniele n'au satisfacutu asteptarei. Asiá dara n'au remasu alta, decátu a descoperi unu remediu, care se nimicésca ori se micșiorede inclinatiunea organismului.

Eventualitatea, care la inventiunile si esperientiele medice jóca asiá rola insemnata, au datu si aici ajuto-riulu necesariu.

S'au facutu aceea observare admirabile, cá varsatulu decurge mai favoritoriu, nu este asiá periculosu si cá in cele mai multe casuri remane localisatu, déca con-

tagiulu va intra in corpu prin o rana simpla de talitura sêu impunsetura, cá atunci, cându infectarea au devenitu fara veste si fara observare din aerulu infectatu.

Numerósele esperientie au nascutu ide'a de a inlocui intemplanca pe o cale artificiósa. Cu acésta se incepe altuirea cu varsatu de omu (*Inoculatio*).

In Asi'a au fostu de multu cunoscuta inoculati'a. Chinesii in 1014 au esercitatu altuirea in modu fórtu caracteristicu. Limfa varsatului au pus-o in nàri, pe scame de bumbacu (vatta) cu moschus si cu camforu la olalta, cá asiá se influintiedie prin inhalatiune.

In Indi'a s'au indeplinitu prin anumite persóne, cari se numéu „thekadar“. De aici s'a estinsu in Syri'a, Asi'a mica, in Cascasu si in alte tienuturi, unde se aplicase mai cu séma la secsulu femeiescu, cu scopu de a scuti de semnele visibile pe fetele frumóse, cari dupa cum se scie, formau pentru haremurile turciloru marfa de vendutu.

Inoculati'a au fostu introdusa si in Afric'a, cu deosebire in Abyssini'a, unde cu mari pompe s'au dusu in deplinire.

In Itali'a sub ponteficele Grigorie alu XIII-lea s'au esercitatu popularminte. Prin o muiere cerchessa s'au introdusu si in Constantinopole, unde multi crestini, armeni si greci au fostu altuiti, inse nice unu Turcu nu.

Cu tóte acestea, altuirea au ajunsu la cunostinti'a mediciloru numai in anulu 1713 prin mediculu Timoni din Greci'a si mai cu séma prin soci'a reprezentantelui anglesu dela Port'a otomana cu numele lady Montague, care in 1729 si-a altuitu o prunca in Londr'a.

In 1721 totu acolo, s'au probatu cu succesu altuirea pe 7 persóne dejudecate la mórte.

Convingénduse despre resultatulu favoritoriu, mai multi medici au vorbitu si au scrisu despre actulu altuirei.

Dupa-ce si regele George I 'si-au altuitu pruncii, numai decátu s'au probatu altuirea la mai multe mii de persóne si s'au observatu, cá cele mai multe dintre acestea s'au bolnavitu usioru si abia au muritu 2%; candu

varsatulu adevratu a rapitu mai multu de càtu 14%. E de miratu inse, cà n'au fostu destulu de precauti la aceea inpregiurare, cà prin atingerea altuitoru cu cei nealtuiti s'au datu cea mai buna ocasiune de infectare.

La acèsta neprecautiune se atribuie infricosiat'a epidemia din Londr'a la 1723, in urm'a careia inoculati'a s'au opritu de totu prin actu parlamentariu.

De atunci pàna in anulu 1783 s'a vorbitu fórte puçinu despre inoculatie. Pe acelu tempu in Americ'a nordica s'au ivitu o epidemia de varsatu fórte periculósa, toti cari s'au bolnavitu au si muritu. Trist'a intemplantare au datu indemn de a se face éra-si experimentu cu inoculati'a. Spre acestu scopu au infintiatu institute de altuire, publice si singurate.

Altuirea nu s'au continuatu mai multu cu materie dela persónele bolnave, ci cu limf'a besiciloru devenite prin maiestrie. Cu method'a amintita resultatulu au remasu numai localu si simptome de infectare universale nu s'au ivitu. De aici incolo dintre 1 mié altuiti au muritu numai 8 insi.

Scirea imbucuratóre a nascutu in Angli'a ide'a de a se face probe din nou, cari pe langa metod'a modificata a reusitu fórte favoritóre asiá, încàtu inoculati'a cu varsatu s'a sustinutu aici, inca si dupa intrarea in folosintia a vaccinarei, pàna la la 1840, cându apoi prin o decisiune parlamentara s'au opritu de totu. Esemplulu Angliei l'au urmatu cele mai multe staturi europene. Estinderea altuirei a fostu spriginita si prin aceea, cà Domnitorii au primitu-o atàtu pentru ei insii, càtu si pentru familiile lor.

In Ungari'a cu altuirea s'a ocupatu mai antaiu Dr. Raimund in Eperjes la anulu 1720. In cele mai multe parti ale tieriei abia au sciutu ceva despre densa, pàna in 1798, cându protomediculu Gabrielu Veza a recomandat prin unu circulariu din 19 Septembrie opulu lui Bernard Faust „*Libellus sanitatis tuendae elementa complectens*“ ex 1796 Leipzig“, in care s'au facutu amintire si despre inoculatia.

Pe càtu au fostu de salutaria altuirea la cei bogati, cu atàtu au crescutu periclu mai tare la poporulu saracu, fiindu-cà acesta nu s'au aflatu in aceea stare, cà se se póta altui in tempulu cuvenitu.

De aici se deduce, cà dela estinderea inoculatiei, conspectele de mortalitate din Londr'a au aratatu crescere in numerulu mortiloru de varsatu. Inainte de inoculatia au muritu totu alu 14-lea individuu, dupa aceea totu alu 10-a.

Heberden au doveditu cu date statistice, cà in Angli'a dupa inoculatia au crescutu numerulu reposatorulu cu $\frac{1}{10}$ parte.

Nu este mirare dara, cà insii adeptii inoculatiei cu inceputu a balansá in pareri. Sub astfeliu de inpregiurari critice si-a comunicatu Jenner — creatorele vaccinarei, — parerea sa asupra altuirei cu varsatu dela vaci, in opulu seu propriu „*An Inquiry in to the causes aud effects of the Variolae vaccinae*“ 1798.

Jenner Eduard s'a nascutu la 1749 in Berkeley, tienutulu Gloucester. Dupa absolvirea stiintieloru sco-

lastice, cà medicinistu a ajunsu la unu chirurgu in Sudbury. Aici a intielesu dela o muiere, cà dens'a a fostu totu scutita de ból'a varsatului si acèsta inpregiurare are de a-o multiami esanthemeleloru de varsatu capatate cu ocasiunea mulgerei vaciloru. Informatiunea laica Jenner si-a pastratuo in memoria. In etate de 20 ani a devenitu discipolulu vestitului John Hunter in Londr'a. Dupa 2 ani s'a reintorsu in patri'a sa, unde cà medicu in functiune s'a ocupatu si cu altuirea. Aici a aflatu mai multi individi, la cari de si n'au jacutu de varsatu, altuirea a remasu fara succesu.

Cercandu caus'a a descoperitu, cà acesti ómeni au patimitu de varsatulu transformatu de pe pulp'a vaciloru.

Renumitul medicu anglesu, observandu cà varsatulu dela vaci forméza o bolnavire cu multu mai moderata, decâtu cea devenita din altuirea bubatului adevratu si cà besicile remanu numai locale pe manuri, fara de a se estinde si pe alte parti ale trupului — in spiritulu seu inaltu s'au nascutu ide'a, cà se faca experimente cu altuirea varsatului dela vaci (vaccinatio).

Jenner 'si a inceputu incercarile la a. 1775. Cau-sele pentru cari s'a amanatu publicarea incercariloru sale, dau dovedi eclatante, cà stradani'a lui in acèsta privintia nu numai cà n'a fostu spriginita, ci in cele mai multe locuri s'a intalnit cu antipatia nespusa.

La 14 Maiu 1796 au vaccinat cu succesu din materi'a besiciloru ivite pe man'a unei fetitiei mulgatóre, pe unu pruncu de 8 ani. Spre asigurarea convingerei au facutu si contra-prob'a asupra pruncului; in deosebite tempuri l'au inoculatu si totudéuna au fostu fara efect.

Prin probele amintite s'au adevritu asigurarea pruncului contra varsatului. Memorat'a descriere a lui Jenner au causatu mare sensatiune. Cu unu anu mai tardiu acèsta descriere s'a tradusu in limb'a germana, la 1800 si in alte limbi. Nou'a scire despre inventiunea mare s'a latitu in scurtu tempu in statele civilisate.

Este de notatu, cà influinti'a de scutire a varsatului dela vaci, a fostu cunoscuta inca inainte de scrierea lui Jenner, atàtu in Angli'a càtu si in alte tieri. S'au facutu si probe, dintre cari unele s'au si publicatu. Pe langa tóte acestea inse, descoperirea influintiei de scutire a vaccinarei se atribuie lui Jenner. Choulard cu totu dreptulu aminteste in biografi'a lui Jenner cà: de si cugetulu primu n'a venitu dela dinsulu, totusi au fostu asia de audace si constantu, încàtu a statu facia cu tóte greutatile si inpedecarile ivite; si-au jertfitu tempulu si averea in acèsta discussiune atàtu de insemnata pentru omenime.

Precum tóte inventiunile nóue, asia si vaccinarea a progresatu fórte cu greu. Medicii, cari facéu specule insemnate cu inoculati'a, si-au vediutu periclitatu modulu de càscigu prin vaccinare. Invidi'a invatiatorulu a disputatu renumele scientificu alu lui Jenner. Contrarii lui au latitu faim'a intre ómeni, cà prin altuire cu materi'a dela animale se póte animalisa genulu omenescu. Mediculu anglesu Moseley in stupiditatea lui a mersu si mai departe. A aratatu unu pruncu vaccinat, care avé esantem'a

scrofuloasa pe frunte, ce o au primitu cá semnu pentru desvoltarea córnloru. Pe langa tóte invidiele malitióse, Jenner a privitu cu mare placere estinderea inventiunei sale in tóte partile lunei pàna la mórtea sa din 1823.

Cá recompensare a primitu mai multe recunoscintie, premii si onoruri.

Parlamentulu anglesu in 1802 iau votatu 10.000 libre sterline; cu 5 ani dupa aceea 20.000. Societatea flotei anglese si cea medica din Londr'a iau facutu moneta de suvenire.

Angli'a inca in anulu 1798 au ridicatu institutu publicu pentru vaccinare fara cheltuiela. Medicii renumiti pr: Abernethy, Denman, Brown, Baillie si altii au lucratu cu cea mai mare diligintia pentru introducerea vaccinarii. Totu prin medicii anglesi s'a estinsu in Macao, in Chin'a si Jav'a.

In Franci'a s'a inceputu la 1800.

Aici s'a stradiutu cu deosebire preotimea pentru estinderea vaccinarii. Episcopulu din Orleans in unu circulariu alu seu amintise: cá acceptarea vaccinarii este obligamentu religiosu. Dupa acésta in scurtu tempu asia s'a estinsu, încátu in 1808 si 1809 numai in Franci'a s'au vaccinat la 800.000 persóne. Din Franci'a s'au latitu in Spani'a.

In Itali'a Ludovicu Sacco 'si-a castigatu renume prin vaccinare. Elu in o ciurda de vaci au descoperitu la a. 1800 varsatu curatu de vaci; mai antaiu s'au vaccinat insu-si pe sine. Prin vaccinare 'ia succesu a inpedeca epidemi'a de varsatu ce dominá atunci in Itali'a. Amintit'a intemplanre favorabile a trasu atentiunea statului si a infintiatu unu institutu de vaccinare. Conducerea acestuia o a concrediutu lui Sacco si in tempu de 8 ani s'a estinsu in tóta Itali'a.

Totu prin protectiunea statului a fostu primita si in Dani'a.

In Rusi'a pàna in 1810 s'au vaccinat aprópe la unu milionu de persóne.

Pentru vaccinare a lucratu mai multu de Carro in Vien'a. Dela 1799 s'au introdusu in tóte tierile austriace, de aici au trecut in Turci'a, preste Bagdad in Indi'a orientale si mai tardiu in Ceylon.

In Berolin a desvoltatu mare activitate pentru vaccinare: Zenker, Heim si Hufeland si cu deosebire acestu din urma in colónele jurnalului seu din 1799.

Dupa comunicatele lui de Carro din Vien'a 'si au datu silinti'a si medicii din Ungari'a pentru latirea noiei inventiuni.

Dr. Franciscus Bene, prof. si rectoru dela universitatea din Pest'a, au fostu celu de antaiu, care s'au ocupatu mai profundu cu vaccinare.

La 12 Aprile 1803 protomediculu Franciscu Schram au fostu concrediutu din partea statului cu elaborarea unui planu pentru introducerea vaccinarii in Ungari'a. Planulu acela s'a si dusu in deplinire la 13 Martie 1804 prin infintierea de 6 statiuni principale de altuire: Bud'a, Pest'a, Posion, Zagrabia, Cassa si Gyula.

Cá directori ai statiunilor au functionatu protomedicii si fisicii, cari au supraveghiatu altuirea si s'au

ingrigitu pentru sustinerea materiei de lipsa. Totdeodata s'a tiparitu si-o instructiune populare pe sém'a mediciloru de altuire. Vaccinare s'au inceputu in resiedintiele comitatelor, la care au fostu de facia v: comitele, mai multi ampoiati, assesorii si preotii locali. Actulu vaccinarii s'a ispravitu prin fisiculu comitatului, in presentia chirurgiloru si a mediciloru privati. Totu in presentia acestor'a s'a tienutu si revisiune in a 3—7—10 si a 14-a di, cá se se convinga atátu despre rezultatulu altuirei, precum si despre luarea materiei si alte simptome intrevenite, cari cu punctualitate s'au notatu in protocolu.

Din centrulu comitatelor a fostu transpusa vaccinarea in cercurile chirurgiloru si de acolo in tóte comunele.

Despre preferirea vaccinarii facia de ceealalta metoda de altuire, s'au scrisu la parochii comunali si epistole instructive, cari le-au inpartitu intre poporeni si le-au esplicatu nou'a inventiune si rezultatulu ei favoritoriu.

Statulu Ungariei a esmisu la 1813 unu regulamentu in privinti'a vaccinarii, in alu carui intielesu s'au constituitu o comisiune centrale sub presidiulu protomediculu, si mai multe comisiuni filiale sub presidiulu mediciloru dela comitate si alu celoru de orasie.

Fundamentulu acestui regulamentu a fostu numai reinnoirea planului de vaccinare din 1804, ale carui decisiuni suntu in valóre inca si astadi.

III. *Influinti'a de scutire a vaccinarii.*

In tempurile de antaiu s'au asteptatu dela vaccinare, cá acea se dea scutire absoluta in totu decursulu vietiei. Contrarii numai sub astfelu de conditiune au voitu a-o acceptá.

Partinitorii in fantasi'a loru au mersu prea departe, pentru cá au crediutu siguru in scutirea absoluta. In acestu intielesu s'a vorbitu despre vaccinare in cele mai multe scrieri din 1801. Intre acestea una au si purtatu titul'a: „Varsatulu este estermnatu. „Intr' adeveru fórte naiva pesupunere.

N'au cugetatu la acea inpregiurare, cá contra morburiloru epidemico-contagióse nu esista scutirea absoluta si cá fiacare casu de bolnavire atárna directe dela inclinatiunea individuale facia de miasme.

Asia se vede cá au uitatu, cumca presupunerea loru este nelogica, — asteptandu scutire neconditionata dela vaccinare, cându acea nice prin altuire cu varsatu adeveratu nu s'au pututu esopera asia, dupa cum s'au fostu asteptatu.

Fiindu-cá din caus'a infricosiatelor epidemii de varsatu, ivite dela resbelulu Franco-Germanu incóce, s'a aflatu de lipsa altuirea, aceea s'au si discutatú mai in tóte adunarile si foile medicinale.

In congresulu internationale din Vien'a tienutu in 1874 a formatu obiectulu celu mai interesantu de discussiune. In acésta adunare si-au datu parerile si observatiunile toti reprezentantii autoritatiloru, atátu partinitorii cátu si contrarii vaccinarii.

Voindu a judeca asupra altuirei, opiniunea se póte resumá numai in modulu urmatoriu:

1. Scutirea s'eu apararea de morbu prin vaccinare nici in presente nici mai inainte n'a fostu absoluta, dara totu-si 'i atatu de puternica, cá in anii primi se scutesca pe vaccinati de infectare, apoi din intemplantare de s'ar si infecta, acésta póte modifica si scurta decurgerea morbului, urmarile si periclulu de viétia se le reduca la minimum.

2. Cu cátu au trecutu mai lungu tempu dela vaccinare, pre atata e mai mica puterea de aparare, facia de infectare si de periclu.

Punctu I. se póte dovedi pe cale directa si indirecta, din statistic'a literaturii bubatului.

Dovedirea indirecta o dau experimentele cu inoculati'a bubatului si incercarile de infectare cu voi'a, duse indeplinire dupa vaccinare.

Contradicerea, cá modulu amintitu n'aru fi destulu de puternicu, cá se invinga influinti'a inclinatiei individuale, este de respinsu, — pentru cá istori'a inoculatiei arata destulu de claru, cá cea mai mare parte a omenimei este susceptibile in privinti'a infectarei contagiului. Dupa Rosenstein numai 5% au imunitate de contagiu.

Medicii nu s'a indestitulu numai cu probele inoculative, aplicate asupra persóneloru destinate spre acestu scopu, ci au intrebuintiatu si alte experimente de infectare.

Pe respectivii — iau asediatu intr'o locuintia si intr'unu patu cu bolnavii de varsatu, 'i au inbracatu cu vestmintele lor, fára de a se ivi cea mai mica infectare. Asemenea experimente de controla s'au facutu in tóte tierile. La 1804 in institutul de altuire alu lui Pearson in Londr'a, 60 persóne au fostu probate in modulu amintitu, totu cu acelasi resultatu. In anii primi ai seculului presentu 5000 persóne au fostu espuse contra-probei. In Vien'a de Carro si Petru Frank s'au convinsu despre influinti'a aparatóre a vaccinarei.

Thouret, direttorele, scólei medicinale din Paris, in reportulu seu din 20 Octombore 1800, esmisu in numele comisiunii esaminatóre de altuire, vorbesce despre celu mai bunu resultatu observatu la 150 vaccinati, dintre cari 19 insi la 2—3 luni dupa vaccinare au fostu inoculati, fára de a se infecta.

In Milano 1802, in presentia jurisdictiunii civile s'a facutu contra-proba in deosebite tempuri la 73 vaccinati — cu celu mai bunu succesu. Dovedirea directa despre influinti'a de aparare a vaccinarei este:

a) Scaderea numerului de mortalitate a varsatului in genere.

b) Scutirea de varsatu a vaccinatiloru si in casu de bolnavire, mai mica mortalitate, in proportiune cu nevaccinatii.

c) Stirpirea epidemieloru de varsatu, decá toti cei cari au inclinatie, suntu vaccinati. Dupa cum am amintitu, Sacco are merite fórté considerabile prin aceea, cáci s'a nisuitu se stirpeze epidemiele bubatului prin vaccinare.

Elu a ordinatedu vaccinare generale si altuindu 500 persóne, dintre acelea s'au bolnavitu numai 11, pré probabilu, cá si acele inainte de vaccinare au fostu infectate.

IV. Modalitatea Vaccinarei.

Mai naturala modalitate de altuire, fára indoiala ar' fi altuirea directa din materi'a varsatului de sine ivitu pe pulp'a vaciloru, pentru-cá numai acésta a datu dovedi de aparare contra bubatului; la tranpunerea limfei dela unu omu la altulu ne-au silitu lips'a, fiindu-cá fórté a rareori s'a pututu afla varsatu de vaci la tempulu cuvenitu si atatu mai cu greu in stadiulu recerutu pentru possibilitatea transaltuirei. Cu limfa humanisata totu asemenea efeptu s'a produsu, cá si cu cea dela vaci, de aici urmédia, cá medicii au fostu indreptatiti a deduce insusiri egale la ambele limfe.

Jenner in scrisorile sale a fostu de principiu, cá se se reintórca éra-si la varsatulu vaciloru, cá la izvorulu originalu de aparare. Sacco din Itali'a au voitu se sustie varsatulu vaciloru in permanentia prin continuarea altuirei la vaci si vitiei, cei mai multi inse s'au folositu de limfa humanisata, cá de celu mai usioru modu de altuire.

Dupa 20—30 ani, medicii s'a convinsu, cá limfa humanisata cu vreme degeneréza si asiá au trebuitu se caute ér dupa materi'a originale, inse fórté cu greu au reusitu. Au destinatedu remuneratiuni pentru acei economi de vite, cari voru insinúa la tempu varsatulu vaciloru de sine ivitu, cá din acela se póta efeptu altuirea si la prunci.

Din cauza cá materi'a dela vaci s'a prinsu fórté cu greu, si fiindu-cá aceea nu s'au pututu conserva in cantitate suficienta, au continuatu altuirea cu limfa humanisata.

Medicii inse, luandu in consideratiune posibilitatea degenerarei limfei, au probatu experimentele de reinspectare:

- a) Altuirea vaciloru cu varsatu adeveratu.
- b) „ cu materi'a varsatului modificatu.
- c) „ cu varsatu dela cai. —
- d) „ cu varsatu dela oi.
- e) Realtuirea la vaci.
- f) Directa altuire dela vaci.

a) Altuirea vaciloru cu varsatu adeveratu.

Variolatio.

Acésta metoda s'au incercatu prin aceia, cari au creditu cá varsatulu vaciloru devine dela alu ómeniloru.

Gasner in Salzburg a fostu celu dintai, caruia in 1807 ia succesu variolati'a.

Mediculu de altuire — Reiter din München a altuitu la 1839 din bubatulu adeveratu alu unui pruncu 2 vaci; din besicile formate la una vaca, au altuitu unu pruncu, care a 10-a di s'au bolnavitu fórté greu de bubatulu adeveratu.

Acestu casu dovedesce, cá bubatulu adeveratu nu se póte straformá in celu de vaci, prin urmare acésta metoda nu este acceptabile, fiindu-cá se produce infectare formale.

b) Altuirea cu materi'a varsatului modificatu.

Esperimente cu acésta s'au facutu in Franci'a. Schönlein au produsu cu acésta metoda la cei vaccinati numai bolnavire locale, la cei nevaccinati s'au ivitu besicile pe intregu corpulu.

Sacco in 1825 a altuitu 4 prunci cu varsatu modificatu, besicile formate localu s'a privitu ca varsatu de vaci. Altuindu din acestea pe alti 2 prunci — ambii s'au bolnavitu de varsatulu adevveratu.

Fehr in Elveti'a, cu astfeliu de materia a altuitu mai multu de 900 individi, nevaccinatii s'au bolnavitu de varsatu si unele casuri au fostu finite cu mórte. Din acestu incidentu s'a opritu acestu modu de altuire in cantonulu Zürich.

c) Altuirea cu varsatu dela cai —

(*Equinatio.*)

La cai esista unu feliu de morbu esantematicu, care se ivese din susu de copita, pe partea inferióra posterióra a extremitatiloru.

Dr. Auzias Turenne, Loy de Carro si altii au altuitu vaci si ómeni cu fluiditatea acestoru besici, inse nu s'a aratatu ceva resultatu siguru si favoritoriu.

d) Altuirea cu varsatu dela oi.

(*Ovinatio.*)

Dupa form'a besiciloru, acésta se póte asemena cu varsatulu vaciloru. Dupa puterea infectatóre si dupa estinderea lui se califica egale cu bubatulu adevveratu alu ómeniloru.

Din probele de altuire, facute cu acésta materia, medicii s'au convinsu, cà altuinduse la ómeni, produce infectare formale de varsatu.

e) Realtuirea la vaci — (*Retrovaccinatio.*)

Nu suferu indoiala, cà limfa varsatului dela vaci prin continua altuire la ómeni, din tempu in tempu isi perde puterea.

Asia dara déca se recere reinnoirea si reintarirea materiei, se póte intempla numai prin realtuire in locul si organismulu originalu.

Aikin (la 1801) amintise, cà besicile devenite din directa altuire dela vaci suntu mai mari si mai bine formate, decâtu cele din limfa prunciloru. Dr. Reiter la 1830 in Bruck a aflatu mai puternica limfa vaciloru. Constatanduse acésta prin comissiunea esmisa din partea statului bavarezu, Reiter la 1835 a fostu incredintiatu, cá se provédia cu astfelu de materia pe toti medicii altuitori.

Zöhrer (din Vien'a 1840, Horstman in Margburg dela 1855—59 au recunoscutu prin documente publice preferirea si bunatatea limfei de Reiter.

Cumca limfa regenerata e fórtu puternica, se arata din experimentele dovedite si continuate prin Ungar dela 1845 incóce.

Apoi din acea inpregiurare, cà magistrulu de chirurgia — Lovy din Vien'a in 1858 a primitu ajutoriu

in bani dela statu pentru formarea unui institutu de reinnoire a materiei.

f) Directa altuire dela vaci la ómeni.

(*Vaccinatio.*)

Acésta metoda de altuire s'a inceputu inainte de acésta cu 56 de ani in Neapolu prin Negri, care n'au fostu medicu.

Estensiune mai insemnata a luatulu dela 1864 incóce, cându adeca academi'a de medicina din Paris a adusu pe tapetu intrebarea de altuire cu Syphilis.

Dr. Lanoix a fostu primul care a introdusu metoda amintita in Paris, elu au adusu cu sine unu vitielu altuitu dela Negri in Paris, de unde apoi s'a latitu si in alte orasie ale Franciei.

In Bruxelles a introdus-o Warlomont la 1865, de aici s'a estinsu mai tardiu in Hollandi'a, Moscva si Petropole (1868) (1869). Dupa afirmarea lui Dr. Pissin din Berolin, altuirea la juninci si la vitiei este mai sigura si mai cu succesu decâtu la vaci.

Elu dice, cà limfa din besici este de luatulu in a 4 di si se póte continua pâna in a 6. In dio'a a 7-a limfa nu este sigura, pentru cà se straformédia in puróie.

Materi'a de altuire se ié si se pastrédia in fióle de sticla, s'au déca voimulu a continua altuirea in scurtu tempu, atunci se póte lua pe lespede séu lamele de sticla curata, ori de osu.

V. Preferirea altuirei dela vaci.

Preferirea consta: parte de a incungiura altuirea morburiloru ereditóre, d. e. scrofula, tuberculósa, Syphilis s. a. parte din influinti'a mai sigura a materiei si in fine din aceea, cà s'ar sista odata pentru totudéuna luarea materiei dela prunci, care face atáta inpedecare mediciloru. De si Niemayer si Kusmaul néga posibilitatea altuirei cu scrofule si cu alte morburi cutanee, maioritaea mediciloru totu-si o acceptéza.

Possibilitatea o dovedescu casurile intemperate in Berolinu la 1870 cu 18 prunci altuiti cu limfa humanisata. La toti acestia s'au ivitu si constatatu morbulu scrofoloticu. Intemplarea au fostu publicata in mai multe diarie de di si de specialitate.

In societatea mediciloru din Berolin au formatu unu obiectu de discussiune fórtu insemnata.

Cu acésta ocaziune unu medicu s'a esprimitu: cà elu insusi si-a altuitu unu pruncu cu materi'a de vaci primita dela Pissin. Pe prunculu seu n'a observatu nimica deosebitu, cându inse din besicile lui a altuitu pe altulu, acesta au devenitu scrofolosu. De aici se vede, cà càtu de usioru se póte transaltuí unu morbu familiaru, inca si din unu pruncu, care pare a fi sanatosu.

Possibilitatea altuirei cu *syphilis* s'a constatatu din cele 500 comunicate, denotate in literatur'a medicinale. Acésta cauza s'au adusu pe tapetu prin Depaul, directorele institutului de altuire din Paris, la 1864. In academi'a de medicina de acolo au formatu o discussiune de 4 luni. Pentru delaturarea periceloru, in Franci'a s'au acceptatu inediat'a altuire dela vaci.

Despre mai puternică însușire aparatore a limfei animalelor și respective a vacilor încă nu se pot da date autentice. Per analogiam se deduce, că cu cât este mai sigură influența limfei regenerate, cu atât mai virtuos se poate presupune această despre limfa varsatului dela vaci.

Influența materiei altuite atârna dela reacțiunea locale și universale a corpului. Pe cât este mai precisă reacțiunea, pe atât este mai sigură influența limfei asupra organismului. Materiă de calitate bună, altuită în mod exact, produce reacțiunile amintite. Reacțiunea locale se arată prin formarea besicilor în locul unde s'a altuită materiă. Cea universală percurge cu simptomele moderate ale febricitareii bubatului modificată.

VI. Realtuirea (Revaccinatio).

Din epidemiile bubatului se constată, că după altuire până la 10 ani bolnavirile de varsat sunt mai rare; de aici încolo crește numărul și ajunge maximum cu 30 de ani.

Deci dăra voind asigurare și pe viitoriu, după 10—12 ani se recere realtuire.

Susceptibilitatea spre varsat dela vaci până la 10 ani este mică, dela 10—15 ani crește, dela 20—30 ani creșterea se ridică la 50—70%. Așă dăra în această etate, dintre 1 sută vaccinați 30—50 înși sunt scutiți de varsat, ceialți înse tocmai așă se pot infecta de varsat, că și când n'aru fi fost vaccinați.

Este deosebită în dezvoltarea besicilor la cei vaccinați. La cei din țaiu besicile în 3—5 zile se formează, până în a 8—9 zile cresc, în a 3-a săptămână încep să se usce, formându-se una crustă, care numai în a 4-a săptămână pica jos, lasând după sine o cicatrice permanentă după formă besicilor. La revaccinați, besicile în 3 zile se formează, în 6 cresc și în 10—12 zile se vindecă. Puterea de apărare a limfei luată dela revaccinați, stă încă sub întrebare. Müller, directorul institutului de altuire din Prusia o respinge de totu, fiindcă limfa revaccinaților este neadeverată și prin altuirea ei prea ușor s'ar putea transaltui morburii lipiciose și așă ar deveni periculoasă.

În opul lui Pissin se amintesc despre un caz întâmplat cu un soldat, care cu 4—6 săptămâni înainte de a intra în serviciu, a suferit de o rană sifilitică, care s'au vindecat de sine. Soldatul s'au crezut a fi sanatos și fiind altuit, materiă dela densul a fost întrebuită pentru continuarea altuierii. Nu mult după această atât densul, precum și ceialți altuiți s'au bolnavit de sifilis.

VII. Luarea și conservarea materiei (limfei) de altuire, operațiunea și unele întrebări referitoare la altuire.

Limfa de altuire poate fi uscată și fluidă, cea fluidă transpusă dela un prunc la altul, totdeauna este mai sigură în rezultat. Dela cei vaccinați cu materie uscată limfa este de luată în a 8-zele, când dela cei vaccinați cu cea fluidă se ia în a 7-zele.

Individul dela care se întrebuintează limfa, corporalmente trebuie să fie compact, de plin sanatos și liber de toate morburile infectătoare și ereditare.

Acetă întâmpinare de sine cu greu, se poate cunoște din exteriorul și construcția corpului, apoi din formă besicilor. Besicile au să fie bine formate și curate. Dacă în jurul lor se pe alte părți ale trupului se ivesc inflamații de glande ori erupții esantematice, atunci sănătatea individului devine suspicioasă. Informațiile cascigate în privința sănătății numai așă ar fi exacte, dacă și părinții individului respectiv s'ar supune unei vizite generale.

Luarea materiei de altuire poftesc o deosebită atenție față de următoarele morburii: Sifilis, tuberculoză, scrofule și rachitis. Cele trei din urmă se observă din construcția corpului așă, în cât un medic preceput, din un individ, care poartă simptomele acestor morburii, de bună sēma nu va altui. La pruncii cari patimesc de Sifilis eredită, besicile sunt tocmai așă formate, că și la cei sanatosi. După părerea lui Dr. Viennois din Lyon, transaltuirea acestui morbu se întâmplă mai ușor atunci, când limfa este amestecată și cu sange de alu individului respectiv. În cazul contrariu înse nu totdeauna. De aici se deduce, că câtă precauție se recere la spargerea besicilor, că materiă se nu fie mestecată și cu sange.

Limfa de altuită se conservă și transportă în pene, pe lame de os ori de sticlă curată. Materiă uscată în acestu mod este a se folosi cât de îngrabă. La ocaziunea recerută aceea trebuie solvată cu vre-o 2—3 picuri de apă caldă ori de apă destilată. Mai corespunzătoare este conservarea în fiole subțiri și fine de sticlă galbă. Aceste la un capet sunt prevăzute cu un bumbuleț rotund, care la întrebuintare vine încălzit la lumina ardătoare, că se să rarească aerul din lătrul fiolei.

Varul liber alu sticlei se asedia pe materiă fluidă în locul unde s'a spartă peliță besiceii cu vârful acului de altuire. Limfa fluidă pe încetă intra în canalul fiolei și se trage spre bumbul încălzit. După ce a intrat materia de ajuns, vârful fiolei se astupă cu ceară de sigilat. Limfa conservată astfel își ține puterea tempu mai îndelungat.

Operațiunea se face în pe, pe suprafața esternală a ambelor brații superioare, la care în câte 2—3 locuri, cu distanța de câte 2 cm. În momentul operațiunii, brațul individului se ține în mână stângă. Vârful acului de altuită (Lancetta) se unge cu materie necesară. În pelea întinsă cu ajutorul degetelor, se face o împunșetura s'au o tălatură superficială în epidermă, strabatătoare până în suprafața stratului papilar alu peii. Pe această rană se unge limfa de altuire. Unii medici folosesc mai bucurosu împunșetură. Din parte-mi preferesc tălatură, fiindcă nu este așă dureroasă ca împunșetură. Etatea mai corespunzătoare pentru altuire, este dela 3 luni în sus. Unele întâmpinări, precum: curgerea sangelui din rană, stergerea cu sēu fără voia a materiei, împedecă rezultatul recerut. În

atari casuri trebuie repetita altuirea in totu anulu, pâna ce va fi cu succesu.

Toti acei individi, cari suntu debili de constructiune, séu patimescu in vre-unu morbu greu ori lipiciosu, suntu a se lasa pâna la proxim'a ocasiune. Lancet'a de altuire la totu casulu se recere se fia curata, pentru-câ prin acésta inca se potu transaltui diferite morburu. Tempulu mai bunu de altuire este vér'a, pentru câ fiindu temperatur'a mai calda, si reactiunea organismului este mai mare.

Conclusu.

Facéndu o privire comparativa intre datele statistice ale epidemieloru varsatului din timpulu presente, si intre cele de mai nainte de intrarea in folosintia a vaccinarii: vomu aflá acelu resultatu surprindietoriu, câ mortalitatea de presente in mai multe staturi si cu deosebire in Ungari'a puçinu se deosebesce de cea mai dinainte. De aici se observa, câ altuirea n'au corespunsu destulu sperantiei asteptate. Se nasce dara de sine intrebarea: ce este caus'a?

Respunsulu e fôrte usioru. Adeca la noi vaccinarea nu este aceea ce ar trebui se fia. Actulu de altuire sub sistemulu de astadi se privesce numai de modus vivendi. Cei mai multi medici, parte din convingerea dubia, parte din respectulu morburilor lipiciose si ereditorie, se retragu dela esact'a implinire a altuirei. Suntu cari nisuescu numai la compunerea conspecteloru, câ se póta luá plat'a prescisa prin lege, fâra de a cugetá la folosulu omenimei, basatu pe sciintiele si experimentele timpului.

Conspectele statistice de altuire dupa simpla'mi parere s'ar poté privi de valide numai, déca s'ar controlá cu consciintia curata atâtu efeptuirea, precum si resultatu vaccinarii. Intensiv'a influintia aparatória a altuirei se póte sustiené numai prin introducerea revaccinarii totu la 10 ani. Necesitatea de revaccinare o motivéza regulele introduse in Prusi'a, unde numai indatoratii de a militá suntu supusi revaccinarii, persónele muieresci inse nu. De aici urmédia, câ in timpuri epidemice, acolo cu deosebire muierile cadu victima varsatului.

Din cele premerse 'si poté presupune ori si cine, câ care metoda de altuire e mai acceptabile. Din parte-mi sustienu si recomându cu tóta sinceritatea esemplulu stralucitu alu Franciei si alu altoru state civilizate — adeca altuirea imediata dela vaci. Cu atâtu mai usioru o facu acést'a, fiindu câ morbulu siphilis de pe di ce merge iea dimensiuni totu mai mari. Astfeliu de metoda mai usioru ar poté invinge instrainarea poporului simplu dela altuire, decâtu regulele fortiate. Contrastulu, tém'a mediciloru si sil'a individeloru de sine ar incetá. Neconditionatu se recere, câ statulu fâra amânare se infintieze institute pentru sustienerea si conservarea varsatului de vaci, cu care apoi se se provédia atâtu medicii oficiosi, precum si cei privati. Acést'a este fôrte de doritu si necesariu, pentru-câ numai prin atari institute se potu delaturá greutatile cu cari se afla impreunata altuirea.

Art. de lege XIV ex 1876 deobliga vaccinarea, dar despre control'a efeptuirei nu s'a ingrigitu, d. e. n'au

deobligatu, câ vaccinatii se se presenteze in a 8 di la revisiune; asemenea nu pretinde concederea de luare a materiei. Mai cu séma impregiurarea din urma recere sustienerea varsatului de vaci ori vitiei, pentru-câ parintii prunciloru fôrte cu greu séu nice-decum nu se invoiescu, câ din besicile prunciloru se se iea materi'a de altuitu. Medicii ori si de câte ori se afla in acea pusetiune neplacuta, câ din lips'a de limfa corespundietorie se intreprumpa continuarea vaccinarii, ori se abstea de totu dela aceea, déca voiescu a fi liberi de urmarile aspre, cari ar poté deveni dupa o altuire grabita si neprecugetata.

In timpulu mai din urma cu mare placere am intielesu, câ dr. Vittmann câ esmisu din partea institutului de altuire din Bud'a-Pest'a, in anulu trecutu au calatoritu in Brüssel, Rotterdam, Haag si Amsterdam, cu scopu de a studiá intogmirile si procedur'a instituteloru pentru sustienerea vaccinului animalu. In relatiunea sa dice: câ cu 3000 fl. v. a. pe anu s'ar poté sustiené unu atare institutu. Speramu câ statulu câtu de in graba se va ingrigi pentru realisarea acestui scopu fôrte salutaru si folositoru pentru omenime.

Simeonu Stoic'a m. p.,
med. cercuale.

Romanii la Plevna.

disertatiune la adunarea generale a XIX-lea a Asociatiunei transilvane pentru literatura romana si cultura poporului romanu tienuta la 7—9 Augustu n. 1880 la Turda de dr. A. P. Alessi.

Colo in Plevna si 'n reducte
Stau paganii mii si sute,
Stau la panda tupilati
Ca zavozi de cei turbati.

Las' se siéda mari mici . . .
Trageti hora mai voinici!

Alexandri, Hora dela Plevna.

(Urmare si fine).

VII.

Lucrarile la paralele se continuau cu mare repediune. La 20 Sept. erá terminata a III-a paralela si la 30 Sept. si a IV-a. Visitandu general. Totleben lucrarile Romaniloru, a fostu surprinsu de spiritulu celu bunu alu armatei si de esactitudinea cu care fura esecutate lucrarile lor. Asemenea au fostu admirate de toti strainii. Si in adeveru este admirabile perseveranti'a si diliginti'a cu care au esecutatu divisiile a III-a si a IV-a construirea de siantiuri, transieuri si paralele sub foculu inimicului, carele nu incetá nice cându a trage asupr'a lucratoriloru. Plói'a si ninsulu nu s'a intreruptu 2 septemani. Inse trupele nu si-au intreruptu lucrarile, pâna cându le-au terminatu. Ostenelele si incordarile cele mari au facutu se dispara de multu rosiati'a de pe feçiele braviloru soldati, multele strapatie si luptele sangeróse le incretira fruntile. Sub asemenea impregiurari erá lucru tare firescu, cumcâ soldatii romani voiau mai

bine a-se bate, decâtu a mai stá la pânda in siantiuri, sub o plóia continua de proiectile.

De aceea comandantele divisiei a IV-a G. Anghelescu, cunoscându acestu spirit, ceru dela comandantele trupelor romane autorizatiunea si latitudinea de a se dá asaltulu redutei atunci, cându va crede momentulu oportunu, ce si obtienu.

Anghelescu a alesu diu'a din 7/19 Octomvre pentru a dá asaltu redutei Plevniti'a. Ataculu s'a inceputu la órele 12^{1/2}. Bat. 1 de venatori si unu batalionu din reg. alu 5-lea de dorobanti formara prim'a linia de atac, cari la semnalulu datu trecura in pasi gimnastici preste paralele asupr'a redutei.

In acelasi timpu o trupa de voluntari compusa din dorobanti si soldati de geniu alergara cu gabione pentru a prepará escaladarea. Trupele romane fura primite de inamicu cu unu focu crâncenu. Detunaturile erau atâtu de dese, câtu nu se mai scia din care parte vinu glón-tiele. Dorobantii si venatorii s'au luptatu cu mare inversiunare, dar' nu le-a fostu cu putintia a-se urcá pe escarpa. De 4 ori s'au aruncatu trupele romane cu unu formidabilu *ura* asupr'a redutei, dar' foculu omoritoru i-a impededatu a-o luá. Afara de acést'a Turcii mai primira insemnate ajútórie. Situatiunea trupelor romane deveni totu mai grava, încátu se vediuira siliti a-se retrage.

In diu'a urmatória la órele 6^{1/2} mai incercá Anghelescu unu atacu de surprindere cu reg. alu 7-lea de infanteria, urmatu de bat. 1 de venatori, la care se adause in lini'a a 2-a reg. alu 13 si alu 14-lea de dorobanti.

Trupele trecura preste paralela, se aruncara asupr'a redutei, ajunse la siantiuri si intrara in densele si se facura stapani preste ele. O lupta ferbinte se incinse aci din cele mai sangeróse, ce a tienutu aprópe 1 óra. Vediendu cumcá tóte fortiele lor pentru escaladarea deadreptulu suntu nimicite, o parte din soldati o luara dealungulu siantiului pentru a esí la gur'a redutei, la spatele inamicului. Inse acést'a fusese privighitoriu, luase tóte precautiunile si postase aci rezervele turcesci, cari primira pe Romani cu unu focu destructoru si le inchisera drumulu. Mai toti oficerii romani fura pusi afara din lupta si eroicele sfortiari ale trupelor romane fura sfarmate de numerulu predominantu alu inamicului. Comandantele Anghelescu oprí unu alu 2-lea atacu, vediendu cá prin acést'a numai s'ar inmúlti perderile.

In ambele aceste atacuri s'au perdutu: morti 2 oficeri*) si 283 soldati, raniti 20 oficeri si 621 soldati.

Trupele romane se batura si astadata cá totudeuna cu cunoscut'a lor bravura, si déca nu au reusitu astadata a luá redut'a, caus'a a fostu cá Turcii, cari erau scutiti in dereptulu fortificatiuniloru, primira in continuu noue ajútórie, pre cându rezervele romane erau puține.

Divisi'a a IV-a perduse din 10 mii ómeni, 5200 adeca mai bine de diumetate. Din acést'a cauza, acést'a divisie s'a substituitu prin divis'i'a a II-a de sub comand'a col. Cerchezu, care pâna acum'a erá la reserva.

VIII.

Lucrarile Romaniloru se continuau. Principele Carolu si cu statulu seu majoru erá dela inceputulu operatiuniloru de parere, cumcá Plevn'a nu se va puté luá, decâtu prin o cernare perfecta si cumcá atacurile partiali si cu bajonet'a nu potu aduce nice unu folosu practic. Aceste pareri basate pe adeverat'a cunoscintia militara, au fostu desconsideratu de intregu consiliulu generaliloru rusesci cu M. duce Nicolae in frunte. Inse esperintiele de pâna acum'a ce au custatu sacrificii atâtu de mari de sange, au doveditu, cumcá Carolu si statulu seu majoru avu dreptate. Singuru numai Totleben aprobá parerea lui Carolu, carele indata dupa sosirea lui modificá planulu de asediu. Densulu indata dupa sosire ordiná, cá trupele rusesci se avanseze spre inamicu inca 5 chilometri si aci se incépa la construirea de transieuri, siantiuri si paralele, adeca s'a comandatu, cá se faca si Rusii aceea ce au fostu facutu dejá Romanii. In asiá modu s'au intreprinsu tóte operatiunile contr'a Plevnei, in modu ratiunale.

Intru aceea Romanii au continuatu lucrarile de fortificare din pasiu la pasiu, au construitu paralel'a a V-a si a VI-a, cea din urma pâna in apropiare de 30 metri de reduta. Totu-odata au inceputu a prepará unu resbelu subteranu, séu resbelu cu mine, ce erá se se combine cu unu atacu energicu si pe acést'a se-lu ajute. Min'a erá compusa din 2 galerii, un'a cu 4 focarie de mine si a 2-a cu 3 focarie de mine. Ambele aceste mine erau impreunate prin o galeria secundaria. Acestu atacu de mine, preparatu altcum cu multa cunoscintia, nu s'a esecutatu.

Pe la 12/24 Octomvre s'a esecutatu retragerea divisiei a IV-a spre Ribenu, adeca pâna la Demirchioiu si Terstenik. Brigad'a I-a a lui Cantilli se aflá la Demirchioiu si a 2-a a lui Boranescu la Susurlu. La acést'a divisia s'a mai adausu brigad'a de cavaleria a col. Cretianu. In 12/24 Oct. brigad'a lui Cantilli a ocupatu satele Gorni si Dolni-Etropolu, si astfeliu s'a incopciatu definitivu briulu de impresurare cu arip'a stânga a armatei rusesci. Armata romana erá acum'a in fapta fórte apropiata de positiile turcesci si a ocupatu tóte inaltimile paralele cu positiile turcesci prin transieuri si redute, cari positiu erau scutite din partea stânga prin redut'a Griviti'a n. 1, ér' la drépt'a cu riulu Vidu, 80 m. spre sudu dela Susurlu. In acést'a positie s'au construitu 19 baterii. Intre Vidu si Etropolu asemenea s'au construitu cu graba redute, transieuri si baterii.

In 19/31 Octomvre Plevn'a erá completu impresurata, atâtu de Romani câtu si de Rusi, impreunandu-se la Dolni-Dubnicu trupele lui Cantilli cu ale lui Sotoff, carele comandá arip'a stânga rusésca de impresurare. Astfeliu Osmanu pasi'a nu avea nice o linia de retragere si de aci incolo erá avisatu numai la puterile sale, neputéndu capetá de nicairi ajutoriu. Acést'a o impededá si Gurko cu corpulu volantu, inchidiendu tóte drumurile spre Sofi'a.

*) Cap. Ganescu Dumitru si subloc. Lemnea Dumitru.

Intru aceea s'a intemplat la Octomvre 19/31 memorabil'a lupta la Rahov'a si cucerirea aceleia prin colonelulu Slaniceanu, actualulu generalu si ministru de resboiu, cu care ocaziune Romanii au escelatu cá si la Plevn'a si si-au castigatu meritatulu titlu de viteji.

IX.

Dar' se venimu la ultimulu actu sangerosu dela Plevn'a, la caderea Plevnei.

Inca in 1/13 Nov. provocà Marele duce pe Osmanu, se capituleze si se crutie versarile de sange. Acest'a inse sperandu ajutoriulu promis de Constantinopolu, respunse: „Suntemu resoluti cu totii, armat'a mea brava, impreuna cu mine de a-ne versá ultimulu picuru de sange pentru aperiarea drepturiloru sale...“ Inse dupace vediù Osmanu, cumcà ajutoriulu promis nu mai sosese si cà este inchisu de tóte partile, trimite la 1 Decemvre unu parlamentarulu la Nicolae si-i impartasiesce, cumcà voiesce a capitulá sub conditi'a, déca-i va fi permis a-se retrage cu intrég'a armata nedesarmatu, séu la Vidinu séu la Sofi'a. Consiliulu belicu convocatu de Nicolae i-a respunsu, cumcà predarea este o chestia de timpu, prin urmare nu se potu primí conditiile propuse.

Lui Osmanu nu-i remase deci alt'a, decátu a face o incercare de esire cu tóte fortiele sale, spre care scopu si incepù a-se pregatí. In 9 Dec. s'a impartitu fia-carui soldatu azim'a din urma, provisiunea pentru 6 zile. Prin siantiuri si redute s'au lasatu garnisonate numai unele posturi fórte slabe.

Planulu lui Osmanu erá de a face ataculu la 10 Dec. fara cá Rusii si Romanii se scia ceva, inse nu i-a succesu. Prepararile si misicările trupeloru lui Osmanu, facerea unuia alu 2-lea podu preste Vidu, trecerea trenului preste Vidu si altele, fura observate atátu de Rusi câtu si de Romani. Carolu presimtindu acést'a de multu, pregatise totu lucrulu astfeliu, câtu ori pe unde aru fi cercatu esirea, spre acela se putea concentrá o armata destulu de puternica, pentru a puté face resistintia cu efectu.

In sér'a dela 9 Dec. s'a constatatu prin 2 spioni turcesci concentrarea trupeloru turcesci la podulu preste Vidu si evacuarea siantiurilor. Totu in acést'a nópte observara si anteposturile brigadei romane Sachelari si cele din divisi'a a IV-a o misicare a inamicului, care aduná trupe spre gur'a Plevnei si incepuse construirea unui podu preste Vidu. Dela Susurlu s'a observatu in Plevn'a si juru o multime de lumini si o misicare neindatinata.

Pentru diminéti'a dela 10 Dec. erá decisu unu atacu concentricu.

Ordinele prescrise pentru armat'a romana s'au esecutatu numai decátu. Reservele pasira in ordinulu de bataia indicatu. Trupele remasera preste nópte sub arme, cavaleri'a cu caii intárnitiati, totulu erá gat'a a intrá in actiune la primul semnal. In diori de di col. Cerchezu, com. divis. a II-a fu incunoscintiatu de comandantele trupeloru din transieuri, col. Cotrutiu, cumcà in Plevniti'a (redut'a n. 2) s'a observatu o misicare de retragere. Pe la 8 óre s'a observatu dela divisi'a a II-a, cumcà redut'a n. 2 erá parasita de Turci. Trupele ro-

mane din transieuri, compuse din reg. de linia alu 4-lea si din unu bat. reg. alu 6, inaintara spre redut'a, pe care o luase in posesiune pe lãnga multa precautiune, sciindu-se cà erau subminate. Inse din norocire cele 3 fugare turcesci nu au esplodatu, din cauza cà lunt'a de aprindere au aflu-o stinsa pe la intrarea in reduta.

De aci trupele inaintara cu repediune in campulu retransiatu dela Bucov'a si desarmara garnison'a turcesca abia de 300 ómeni, apoi se indreptara spre Vidu, unde-si luara positie cu faci'a spre vestu, pentru a puté respinge pe Osmanu, déca ar face incercare se le reocupe.

Brigad'a volanta din redut'a Craiov'a inaintà spre redutele dela Opanetiu, unde prim'a reduta erá dejá parasita. Spre redut'a n. 2 s'a desfacutu unu batalionu in linia de tiralori, inse in acelu momentu s'a vediutu unu steagu albu de predare, ce Turcii au pusu pe reduta. Totu in acestu modu si cam pe acestu timpu s'au predatu si celelalte redute.

Spre Opanetiu mai inaintà si brigad'a 1-a din divisi'a a IV-a si divisi'a a III-a. Brigad'a a 2-a din divisi'a a IV-a se asiedia la arip'a drépta a divisiiei a II-a. In dreptulu flancului dreptu alu acestei brigade se aflá cavaleri'a romana, care facù se se prédea o trupa de 300 ómeni cav. turcesca.

Pe la 10 óre se aflau in manile Romaniloru 3 redute dela Opanetiu.

Redut'a cea mare dela Opanetiu asemenea s'a cuceritu, capitulandu toti Turcii in urm'a unui stralucitu asaltu condusu de col. Sachelariu, la care Romanii au doveditu o bravura eminenta, cu care ocaziune au facutu 2000 prisionieri si au cuceritu 6 tunuri.

Pe la órele 12 brigad'a Cantilli precedata de bateri'a calarasia Alesandrescu, inaintà spre sioséu'a Sofi'a dincolo de Vidu, spre a atacá pe inamicu in flancu. Intru aceea col. Cerchezu in fruntea divisiiei sale veni dela Bucov'a si inaintà directu spre Plevn'a. Regim. alu 6-lea de linia din acést'a divisiie fu celu de ântâiu din intrég'a armata de impresurare, carele intrà in Plevn'a sub conducerea col. Algiu.

Intru aceea se continuá cu inversiunare lupt'a preste Vidu cu grenadirii rusesci, la care participà si artileri'a divisiiei a IV-a romane, ce se aflá postata la Dolni-Etropolu si ale carei focuri decimara reservele turcesci, ér' trenulu lu-aduse in mare confusiune, precum si artileri'a din positiile cucerite dela Opanetiu, ce facea mari goluri in sirurile armatei turcesci.

Turcii ne mai poténdu sustiené foculu trupeloru rusesci, ce se inmultiau mereu, incepura pe la órele 9 a. m. a-se retrage preste Vidu si de aci cercara a-si reocupá positiile avute. Inse acestea le aflara dejá ocupate de trupele romane din divisiile a II-a, a III-a si a IV-a, ce operase dejá junctiunea la spatele inamicului.

Osmanu vediendu-se incungiuratu de mai multe parti si vediendu incercarea de esire nesuccésa, incetà lupt'a si inarborà drapelulu albu pe mai multe puncte. Elu insusi erá greu vulneratu la unu petioru.

Intru aceea trupele romane au inceputu la desarmarea inamicului si la adunarea de prisionieri. Numai

în acestu punctu se predara la 6000 prizonieri, 26 tunuri si o mare cuantitate de pusci si de munitiuni de resbelu, cari se depusera in gramedi, pâna la definitiva impartire a trofeelor.

În acestu timpu unu oficeru turcu superioru se presentà si cerù a vorbí cu comandantele trupeloru din acésta parte, carele erá col. Cerchezu. Declarà cà este trimisu de Osmanu pentru a-se întielege in privinti'a sortiei trupeloru sale. Cerchezu insoçitu de colonelii Arionu, Berendeiu si mai multi oficeri din statulu majoru merse la Osmanu, pe care lu-aflara vulneratu si incungiuuratu de mai multi generali si de siefulu seu de statu majoru. Osmanu i-declarà, cà se considera de prizonieru impreuna cu armat'a sa, care depune armele numai dupace a facutu totulu ce i-comandà onorulu militaru si voiesce se cunósca sórtea ce i-se va hotarí pentru densulu si trupele sale. Cerchezu i-responduse, cà Domnitoriulu Carolu I si Marele duce Nicolae voru decide in privinti'a sortiei armatei prizoniere, dar' póte fi incredintiatu, cumca atátu ostirea turcésca, càtu si poporatiunea din Plevn'a voru fi tractati cu tóte menagementele ce merita nisce ostasi, ce si-au indeplinitu pâna la capetu dator'i'a.

Audiendu Marele duce Nicolae, cumca Osmanu s'a predatu lui Cerchezu, a devenitu fórte nacajitu, nemultiamitu si gelosu, pentrucà Osmanu nu s'a predatu unui comandante rusescu, ci unui romanu. Urmarile acestei nemultumiri si gelosii le-a simtitu atátu Carolu càtu si Romani'a, atátu in tractarile vatamatórie ale Marelui duce cu Domnulu Carolu inca in acea di, càtu si din tractarile la facerea conditiuniloru de pace la Adrianopolu, càtu si cu deosebire din pacea dela St. Stefano si in urma din congressulu dela Berlinu.

Aceste suntu pe scurtu Domnii mei! faptele petrecute la 10 Dec. la Plevn'a esecutate de vitejele trupe romanesci. Sér'a a visitatu Carolu pe Tiarulu la Poradimu, care-lu imbratosià cu mare emotiune, multiamindu'i si cu grainulu pentru stralucit'a parte a trupeloru romane la aceste stralucite sucesuri.

Scirea despre caderea Plevnei a electricatu Europ'a întréga, a produsu sentiemente de bucuria in toti ómenii ce doriau invingerea armatelor aliata. Manifestarile de bucuria s'au intemplatu prin tóte unghiurile Romanimeii, prin tóte orasiele, satele si catunele. Nu credemu a fi esistatu suflare romanésca, care se nu participe baremu cu anim'a si cu cugetulu la acésta marétia serbatóre nationale. Domnulu Carolu a fostu primitu in tíera între urarile cele mai entusiastece si in triumfu. Dar' cu deosebire a escelatu capital'a Romaniei cu primirea serbatóresca si triumfala, precum nu s'a mai vediutu in Romani'a de sute de ani.

X.

Plevn'a a caditu. Leulu a fostu scosu din vezuni'a sa prin bravur'a armelor romane. Caderea Plevnei a hotaritu definitivu sórtea infricosiatului resbelu. Continuarea resbelului de aci înainte erá o jucaria. Caus'a crestina, dupa cum o numiá Marele duce càndu a rogatu pe princ. Carolu se tréca Dunarea, erá man-

tuita, erá triumfatóre. Si la acestu triumfu au contribuitu atátu de multu vitejescile braçia romanesci, fara ajutoriulu caror'a Rusii aveau se o patiesca reu. Faptele ostiloru romane au fostu decizietóre. Acést'a au recunoscut'o toti strainii.

Inse luptele Romaniloru nu s'au terminatu cu caderea Plevnei. Dupa caderea acesteia trupele romanesci s'au separatu de cele rusesci. Armat'a de sub comand'a lui Carolu s'a descompusu. Trupele romane dela Plevn'a au formatu 4 divisii, din cari 3 au constituitu unu corpu de armata numitu „corpulu de vestu“ sub comand'a general. Haralambie. Acést'a avea missiunea se opereze contr'a Vidinului, ér' una divisia avea se transporteze prizonierii turcesci la Bucuresci.

Corpulu de vestu si-a indeplinitu missiunea cu conciositate si bravura batendu trupele turcesci in multe renduri si in mai multe locuri, precum la Smârdanu, Inov'a, Belgragicu s. a. si in urma facàndu se capituleze Vidinulu. 12/24 Fauru este acea di insemnata, in care s'a predatu Vidinulu in manile Romaniloru, in care a caditu ultim'a cetate turcésca dela malulu dreptu alu Dunarei.

Dupa atâtea suferintie, dupa atâtea lupte sangeróse, dupa atâtea vitejii secerate pe cóstele Balcanului betranu si admirate si laudate de lumea întréga; — trupele romane s'au reintorsu in tíera incarcate cu lauri de victorii si trofee, precum raru ne povesteste istori'a popóreloru cà s'ar fi reintorsu vre-o armata din campanii. Tíer'a si natiunea le-a primitu cu acea iubire si cu o serbatorire, precum nu s'a mai vediutu in Romani'a de multe veacuri, o adevrata serbatóre nationale si de victoria. Trupele romane s'au reintorsu incarcate cu lauri de triumfatórie asiá precum bine le-a profetitu Domnitoriulu la trecerea loru preste Dunare cumca: „càndu se voru reintórce la vetrile parintiesci, voru fi liberi si aplaudati de natiunea întréga.“

Terminezu aici. . . !

Iata Dloru! pe scurtu unu buchetu din virtutile romanesci. V'amu presentatu acestu micu buchetu compusu din câteva maretie fapte ce tíner'a armata romana le-a sciutu esecutá la binecuventarea Romanimeii si la aplausulu si admiratiunea lumei întregi. M'amu încercatu a ve depinge unu micu tablou, in care amu cercatu a eternisá acele fapte glorióse si neperitórie, din cari „viitoriulu Romanimeii dat'au muguru de 'ncoltiesce*“ si de cari suntemu „acea mandria mare, care cresce cu marirea unçi neamu in desteptare.“

Credu Dloru! cà si d-vóstra veti fi de acordu cu mine si impreuna vomu conglasuí cu d. Alesandri**).

„Mi-amu vediutu visulu cu ochii, de acum potu se moru ferice!

„Astadi lumea ne cunósce: „Romanu dice, viteazu dice.“

Bucuresci 8/20 Iuliu 1880.

*) Alesandri „Od'a ostasiloru romani.“

**) Alesandri „Od'a ostasiloru romani.“

Regulamentul

sectiuniloru scientifique ale Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

(Votatu in sied. II. din 8 Aug. adunarei gen. a Asociatiunei tienute la Turd'a in anu 1880 dilele 7, 8, 9 Aug. st. n).

§. 1. Pe bas'a §§. 1, 2 si 23 din statutele Asociatiunei se infiintieza trei sectiuni scientifique si anume:

- a) sectiunea istorica.
- b) sectiunea filologica.
- c) sectiunea sciintieloru naturale si matematice.

§. 2. a) Sectiunea istorica aduna documente autentice pentru inavutirea istoriei patriei si a natiunei, cum si pentru coregerea eroriloru stracurate intr'insa, si le comentéza; compune scrieri originale si traduce scrieri de valóre pentru poporulu romanu; supune la critica operele istorice publicate in diverse limbi, relative la patri'a si natiunea nóstra.

b) Sectiunea filologica se ocupa cu diversele cestiuni filologice, si mai alesu cu acelea, alu caroru scopu este inavutirea dictionariului limbei romanesci, purificarea ei de barbarismi, atátu in vocabule càtu si in sintactica, supune la revisiune si critica opere literarie si traductiuni din autorii clasici moderni si antichi.

c) sectiunea sciintieloru naturale si matematice cultiva specialitatea sa in diversele ramuri, avendu pe càtu se póte privire la lipsele poporului romanu, considerate din punctulu generalu alu economiei nationale, si din punctulu specialu alu agriculturii, silviculturii, montanisticii, igieniei, comerciului etc.

Opereloru de valóre insemnata literaria sau scientifica, precum si celoru intrate la concursu si aflate de bune, sectiunile respective le decernu premiile designate spre acestu scopu, ér actulu premiarei se face in modu solemn in adunarea generala.

§. 3. De membri ai sectiuniloru se considera toti acei membri fundatori si ordinari ai Asociatiunei, cari, facédu declaratiune conformu §-lui 4 alu acestui regulamentu, la propunerea sectiunei respective se voru alege de membri din sectiunile intrunite, cu maiortate absoluta de voturi si se voru obliga a elabora si presenta pe fiecare anu, celu puçinu câte unu operatu, fie originalu, fie traductiune, fara considerare la specialitatea sectiunei din care face parte, sau voru contribui la inmultirea colectiuniloru scientifique si literarie ale Asociatiunei.

§. 4. Doritorii de a participa cá membri la vre una din cele 3 sectiuni au se se declare in scrisu la presidentii sectiuniloru. Numerulu membriloru in sectiuni nu este limitatu; ei inse trebuie se fie membri-actuali ai Asociatiunei.

§. 5. Fiecare isi alege din sinulu seu unu presidentu si unu vice-presidentu pentru casuri de absentia motivata a presidentului, si unu secretariu, a carui chiamare este redactarea proceselor verbale ale siedintieloru, tienerea in ordine si registrarea acteloru sectiunei si a manuscrisuriloru si conservarea loru intr'o localitate designata spre acestu scopu de comitetulu Asociatiunei.

§. 6. Dreptulu comitetulu Asociatiunei prevediutu in §. 32 p. 6 din statute, de a ingrijí pentru censurarea operateloru scientifique, trece in competentia sectiuniloru, dupa sfer'a loru de activitate.

§. 7. Sectiunile tinu siedintia regulatu celu puçinu odata pe anu la residentia Asociatiunei, eventualu cu ocaziunea adunarei generale la loculul hotaritu pentru acésta, in casu de necesitate si mai de multe ori. Convocarea membriloru sectiuniloru se face in cointielegere cu presidiulu comitetulu Asociatiunei prin presidenti, sau in lips'a aceloru prin vice-presidenti, in scrisu, cu 21 dile mai inainte de diu'a ficsata pentru siedintia.

§. 8. Pentrucá o sectiune se póta tine siedintia, se cere presentia a celu puçinu 5 membri. Conclusele suntu valide, daca se aducu cu maiortatea de voturi a membriloru presenti. Cu egalitate de voturi nu se póte lua nici-unu conclusu.

§. 9. Daca presidentii si secretarii celoru trei sectiuni in urmarea unei consultari prealabile voru afla de lipsa convocarea sectiuniloru intrunite, o potu face acésta, inse numai in dilele, in cari si dealtcumu sectiunile au se lucre in siedintiele loru particulare.

§. 10. Alegerea teselor de concursu la premie este de competentia sectiuniloru intrunite. Presidiulu in siedintia intrunite se da celui mai betranu dintre presidenti, sau in absentia acestora vice-presidentulu mai betranu. Conclusele se iau cu maiortate absoluta de voturi, fiindu de fatia celu puçinu 5 membri din fiecare sectiune.

In privintia conferirii premiiloru au a se observa cele stabilite in §. 2.

§. 11. Membrii cari prin morbu sau prin fortia maiora ar fi impedecati a veni la sectiuni, isi potu trimite lucrarile loru la sectiunea respectiva.

§. 12. Pentrucá membrii sectiuniloru se póta remané totdeuna in órecare contactu unii cu altii, presidentii séu vice-presidentii cu secretarii fie-carei sectiuni se investescu cu caracteru de delegatiune, càtra care au de a se adresa membrii preste anu. Delegatiunea sectiuniloru este in residentia Asociatiunei si lucrédia in loculul comitetulu, pe càtu timpu nu se voru lua alte dispositiuni.

§. 13. Operatele membriloru se potu ceti in siedintiele sectiuniloru particulare, sau intrunite, private sau publice, sau in adunarile generale a le Asociatiunei, dupa cumu voru afla cu cale sectiunile in consultare prealabila.

Operate mai mici de natura de a se publica in „Anale“, eventualminté in fói'a Asociatiunei, se voru examina de delegatiunea respectivei sectiuni dimpreuna cu secretariulu redactoru alu aneleloru resp. alu fóiiei.

§. 14. La operatele supuse la concursu se observa esactu regulele adoptate pentru astfeliu de casuri de societatile scientifique, ca adeca numele concurentiloru auctori sau traductori se remana necunoscutu, afara de casulu, in care li s'ar vota premiu, onorariu sau laudatoriu.

§. 15. Fia-care sectiune are se comunice prin comitetu, adunarei generale ordinare a Asociatiunei, câte unu raportu generalu despre lucrările sale anuale.

§. 16. Sumele destinate pentru premii si spesele sectiuniloru se votédia in bugetulu Asociatiunei.

§. 17. Membrii esteri ai sectiuniloru, cari voru veni la siedintiele prevediute in § 7 voru primi desdauarea speselor efective de caletoria si diurna de câte 3 fl.

§. 18. Bibliotec'a Asociatiunei va sta deschisa spre folosirea membriloru din sectiuni pe totu timpulu cātu ilu voru petrece in resiedinti'a ei, si in decursulu anului cu preferentia fatia de altii.

§. 19. Acestu regulamentu se póte modificá de adunarea generala a asociatiunei, dupa esperienti'a ce se va face la aplicarea lui, inse numai daca modificarile voru fi propuse de càtra dóue din cele trei sectiuni.

§. 20. Acestu regulamentu intra in vigóre indata dupa primirea lui din partea adunarei generale respective a publicarei sale prin comitetu.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 367.

Procesu verbalu

luatu in siedinti'a din 2 Decembre st. n. 1880 a comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vicepresiedinte. Membrii presenti: Paulu Dunc'a, Elia Macelariu, Ioanu V. Rusu, Iosifu St. Siulutiu, Vis. Romanu, B. P. Harsianu, I. Popescu, P. Cosm'a, Il. Puscariu. Oficiali: Constantinu Stezariu cassariu, P. Petrescu bibliotecariu archivariu, Eugenu Brote, controloru.

Secretariu: G. Baritiu.

§. 44. Dnu cassariu citeste conspectulu despre starea cassei Asociatiunei transilvane, dela 4 Novembre pana astadi, din care se vede, cà au intratu cá taxe dela membrii ordinari 100 fl., cá interese dela capitaluri, implinite la Nov. 103 fl. 86 cr. si pentru diplome 3 fl.; s'au erogatu 122 fl. 50 cr. si au remasu avere intréga v. a. fl. 77034 cr. 06.

Din conspectulu fondului academiei se vede, cà au mai intratu 3 fl. 33 cr. interese pe 1 Nov., éra fondulu este v. a. fl. 17,480 cr. 93.

Se ia spre sciintia, si ambele raporturi ale cassariului se alatura la acestu procesu verbalu sub *A* et *B*.

Dupa acésta secretariulu referédia asupr'a acteloru intrate in decursulu lunei expirate, in ordinea urmatória.

§. 45. Zacharia Veltianu papucariu de profesiune, fiulu unei preotese veduve cu 8 prunci, din Fagetu, cerculu Hususeului in Transilvani'a, provediutu cu documente de sodalu din 15 Aprile 1873 de la Mediasiu, cere ajutoriu de 60 fl. v. a. (Nr. 301).

— Nefiindu votate ajutorie de câte 60 fl. din partea adunarei generale pentru meseriasi, decátu numai

pentru studenti dela institute diverse, cererea suplicantelui nu se póte implini.

§. 46. Vasilie Todoru nascutu in Orascia, locutoriu in Halmagiu, fiu alu veduvei Carolina L. Todoru nascuta Mog'a, cu atestatu de maturitate din Beiusiu 18 Iuniu 1878 fostu adjunctu la notariatu in Banesci, cere bursa de 300—400 fl. spre a merge la o universitate (Nr. 249).

— In lips'a unei burse care s'ar fi votatu de càtra adunarea generala in vreo suma din acele cerute de suplicantele, cererea sa nu-i se póte implini, dupa ce unic'a bursa votata in suma de 400 fl. continua a o trage studentele Barsanu.

§. 47. Nicolae Ludu din Becleanu in comitatulu Fagarasiului, elevu la scól'a pedagogica din Dev'a, cu testimoni bunu; parintii sei au arsu in 1876, cere stipendiulu vacantu destinatu pentru unu pedagogu (Nr. 326).

Suplic'a sa intrata dupa terminu, nu s'a potutu luá astadata in consideratiune.

§. 48. Georgiu Ioasian docente gr. orientalu in Dev'a, cere o bursa de 70 séu macaru 60 fl. pentru fiic'a sa Sofi'a, eleva in institutul pedagogicu dela Clusiu, nascuta in 18 Sept. 1863; atestatu bunu din cl. II. (Nr. 342).

Suplic'a intrata dupa terminu, de astadata nu s'a potutu luá in consideratiune.

§. 49. Dlu advocatu B. P. Harsianu prin adres'a de dato 22 Nov. a. c. cere de la comitetu a-i se restitui copi'a legalisata de la testamentulu repausatului seu frate Mihailu Harsianu, din G. Hodacu, alu carui legatu comitetulu l'a respinsu prin decisiunea sa de dato 10 Aprile 1875 Nr. 79/39, prin urmare nu ar mai avé nici o trebuintia de copi'a acelu testamentu (Nr. 354).

— Se i-se restituie pe langa adeverintia de primire, dara se se iea o alta copia pentru archiva.

§. 50. Dr. Ios. Hodosiu secretariu alu Asociatiunei substernendu ratiociniulu seu despre spesele cancelariei pe anulu administrativu 1879/80 insocitu de 35 documente, cere a se dá in revisiune si totuodata a fi escusatu, cà din caus'a morbului gravu si indelungatu nu a fostu in stare de a substerner mai curendu acelu ratiociniu (Nr. 347).

— Se se dea la o comisiune revisoria de 2 membri.

§. 51. Comitetulu espositiunei notifica constituirea sa, alegundusi de presidentu pre dlu Parteniu Cosm'a, de secretariu pre dlu Eug. Brote (Nr. 357).

— Se iea spre sciintia.

§. 52. Acelasi comitetu alu espositiunei transmite unu proiectu de apelu càtra publicu, cere a se dá in discussiune si dupa stabilirea lui definitiva a dispune multiplicarea lui prin tipariu in atâtea esemplarie, câte va crede cà voru ajunge spre a petrunde la cunoscinti'a publicului preste totu.

Cu aceeași ocaziune onoratulu comitetu alu Asociatiunei se binevoiésca a informá pre publicu despre sfer'a de activitate destinata pentru comitetulu espositiunei.

Dupa-ce se dà proiectului de apelu prim'a lectura prin secretariulu Asociatiunei, totuodata cá referente ad hoc alu comitetului espositiunei, presidiulu invita pre membri a intrá in desbaterea lui. Trecúnduse in scurtu preste desbaterea generala, comitetulu intra in cea speciala pe alineate.

Dupa o discussiune lunga cá de 1 1/2 óra provocata mai vertosu prin alineatele relative la profesiunile comune si la artile frumóse, necesarie la edificarea si adornarea bisericiloru, si dupa-ce au participatu la aceea cei mai multi membri, acele alineate, precumu si cele relative la industri'a de casa, care veneau in legatura strinsa cu cele precedente, s'au stersu prin majoritatea voturiloru de 8 contra 4. Celelalte parti ale proiectului adoptanduse pàna la ficarea numerului esemplarielor de tiparitu, unde se incinse alta discussiune, s'au luatú asupra lui urmatóriele concluse: (Nr. 358).

Ad 1. Se se tiparésca apelulu in 5000 de esemplarie, cari se se impartia pre la tóte directiunile despartimentelorú, cu invitare de a le impartí in cercurile respective.

Atâtea esemplarie câte diarie romanesci aparú, se se tramita redactiuniloru respective, pe langa rogarea, cá se binevoiésca a le reproduce in organele acelora. Se fia rogare si V. V. Consistorie romanesci de ambele confesiuni a recomandá clerului si corpului didacticu participarea la espositiune.

Ad 2. Spre a se simplificá si accelerá pre càtu se póte lucrarile preparative si tóta arangiarea espositiunei, se simte necesitatea de a-i se dá comitetului, ei mana libera, cá se póta operá independenta de ori-care alta corporatiune, fresce cu conditiune, cá se-'si iea tóta raspunderea asupra sa pentru mesurile ce va luá.

§. 53. Comitétulu espositiunei vediendu, cá chiar de pe acuma are trebuintia de bani, spre coperirea unoru spese curente, cere cá se se esmita mandatu càtra cass'a Asociatiunei, pentru sum'a de 700 fl. votata in interesulu espositiunei, spre a se plati quietantie cari i-se voru presentá vidimate de càtra presidentele comitetului (Nr. 359).

— Cass'a se fia incunoscintiata in sensulu acestei cereri venite de la comitetulu espositiunei.

Verificarea acestui proces verbalu se concrede domniloru: Cosm'a, Romanu si Popescu.

I. Bolog'a m. p.,
v. presiedinte.

G. Baritiu m. p.,
secretariu.

S'a cetitu si verificatu la 14 Decembre 1880.

I. Popescu m. p.

Parteniu Cosm'a m. p.

V. Romanu m. p.

Procesu verbalu

luatu in siedinti'a din 7 Decembre st. n. 1880 a comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vicepresiedinte. Membri presenti: Pavelu Dunc'a, Elia Macelariu, I. V. Rusu, Iosifu St. Siulutiu, Vis. Romanu, B. P. Harsianu. Ofi-

ciali: Const. Stezariu, cassariu. Eug. Brote, controloru. Nic. P. Petrescu, archivariu si bibliotecariu.

Secretariu: G. Baritiu.

§. 54. Dn. Il. Puscariu, protosincelu, cá directoru alu despartimentului Sibiiu Nr. III, pe langa scrisórea sa presidiale de sub Nr. 365 din 4 Dec. a. c. transpune patru obligatiuni si anume trei de statu si un'a de ale consortiului „Transilvani'a," fia-care de câte 100 fl. v. a. nominalu, primate in adunarea generale dela Tilisc'a dela 4 membrii, cari au binevoitu a se inscrie pe viétia si anume: 1) comun'a bisericésca gr. orient. din Tilisc'a; 2) comun'a politica din Tilisc'a; 3) dn. Ioanu Milea, notariu in Tilisc'a; 4) dn. dr. med. Ioanu Mog'a in Sibiiu. (Nr. 365).

— Acele 4 obligatiuni in valóre nominale de 400 fl. v. a. se transpunu cassariului in faci'a siedintiei si biroulu comitetului este insarcinatu a inmanuá membriloru generosi diplomele, chiaru inainte de a se substerne incóce procesulu verbalu luatú in adunarea generale dela Tilisc'a.

§. 55. Secretariulu redactoru alu „Transilvaniei“ insarcinatu din siedinti'a dela 18 Sept. a. c. a inchiaié unu contractu pentru editiune cu un'a din tipografiile locali séu esterne, arata cá din tóte ofertele cea mai efina este a tipografiei archidiecesane gr. orient. din locu, adeca pentru 500 exempl. formatu 4" intocma cá la editiunea anterióra din periodulu de 11 ani, pretiulu 16 fl. v. a. de 1 cóla, chartei'a, culegerea de litere si tipariulu, éra in casu de a luá asupra'si totu acea tipografia si espeditiunea fóiei cu post'a in circa 300 exempl. va costá pe anulu intregu de 24 ori câte 3 fl. 60 cr. v. a. (Nr. 368).

— Ofertulu numitei tipografii datu in scrisu si cól'a alaturata de charteia mustra, se se conserve la acte, ér' pe bas'a aceleia, biroulu este avisatu a inchiaié contractu in forma, cuprindietoriu de tóte conditiunile cerute pentru esirea regulata a fóiei „Transilvani'a." Incátu pentru espeditiunea prompta si precisa la toti cei in dreptu de a primí acésta fóia, precum si la autoritatile publice, se lasa in grij'a redactorului, cá in intielegere cu cassariulu, se ia mesurile practice si cunoscute densulu din periodulu trecutú.

§. 56. Dlu cassariu alu Asociatiunei arata (ad 366) din conspectele respective ale tinerimei industriarie subventionate, cá doue ajutórie ale societatiei „Transilvani'a" de câte 25 fl. cu 31 Decembre a. c. devinu vacante si cere, cá comitetulu se dispuna de acelea.

— Dupace ajutóriele societatiei „Transilvani'a" suntú destinate de catra aceeasi a se dá numai la invetiacei dela optu specii de profesiuni anumite, si dupace doi din acei invetiacei cu finea anului c. trecu din acea conditiune in stare de sodali, acelea doue ajutórie se declara de vacante, ér' biroulu va avé se publice càtu mai curendu unu concursu nou pentru densele, accentuandu din nou conditiunile, pe langa care se impartu acelea ajutórie.

§. 57. Comitetul electoral prin adres'a din 3 Noemvre 1880 (ad 361) cere a i se dá sum'a de 496 fl. v. a. si 57 cr. care se afla numai in depositu la Asociatiunea transilvana, in modu provisoriu.

— Sum'a ceruta de càtra numitul comitetu se se transpuna presiedintelui seu pe langa unu reversu sunatoriu in sensulu actului respectivu de depositu si subscrisu de catra toti membrii acelu comitetu electoral.

§. 58. Directorulu despartimentului I dela Brasiovu dnulu protopopu Petricu transmite pre langa raportu de dto 11 Nov. st. n. siése procese verbali ale siedintieloru acelu despartimentu, incependu dela 29 Iuniu pàna la 29 Octobre st. n. din alu caroru cuprinsu se cunósce activitatea acelu comitetu si despartimentu, cum si zelulu de modelu alu directorului. Pre langa acelu raportu remite si sum'a de 88 fl. v. a. pre langa ratiociniu in regula, din care aflamu, cà sum'a adunata din tase dela membri a fostu 103 fl. din care 15 fl. s'au tramisu incóce inca din 30 Dec. 1879. Sum'a incassata dela 10 membri ajutatori, dela 9 binefacatori, 25 fl. s'a impartitu la 10 invetiacei de meserii, si pe carti pentru 9 scolari seraci. (Nr. 343).

— Cuprinsulu proceseloru verbali se ia spre placuta sciintia. Sum'a de 88 fl. v. a. s'a transpusu la cass'a Asociatiunei.

§. 59. Protocolulu adunarei generale alu despartimentului I tienute in 14 Novembre a. c. substernutu de directorulu Ioanu Petricu, impreuna si o lista a membriloru binefacatori in Nr. de 50 cu 33 fl. 22 cr., apoi si o lista de colecta pentru scóla proiectata de tiesutu.

Dandu-se lectura adresei comitetului centrale din 18 Sept. a. c. relative la espositiunea nationala, dupace s'a esplicatu marea insemnatate a ei, adunarea alese spre ajungerea scopului 4 comissiumi: 1 centrala in Brasiovu, alte 3 in Sacele, Trei-scaune si Feldiór'a cu comunele de prin pregiuru.

Se dà in desbatere si intimatulu comitetului centralu relativu la studiulu ce ar fi a se face despre starea poporatiunei si tóte conditiunile in cari se afla dens'a. Adunarea despartimentului declara, cà acelu studiu are se fia fórté vastu, la care nu ajunge 1 si 2 ani, si decide cà: comitetulu despartimentului se denumésca spre acestu scopu corespondenti.

Adunarea viitória a despartimentului se va tiené in Brasiovu.

Dupa inchiderea adunarei, dnii Diamandi Manole si Iosifu Puscariu propunu infiintierea unei scóle de tiesutu in Sacele. Propunerea se adopta cu entusiasmu si se subscriu spre acelu scopu 873 fl. v. a. (Nr. 340).

— Cuprinsulu procesului verbalu se ia spre placuta sciintia, ér' list'a binefacatoriloru se transpune la cassa.

Pentru ide'a si planulu infiintierii unei scóle de tiesutu in Sacele se esprime autoriloru si generosiloru contribuitori recunoscintia publica prin acestu procesu verbalu, orandu-li-se totuodata si rezultatele cele mai prospere. Spre a puté dá inse acestui conclusu alu despartimentului „Brasiovu“ resolvire in sensulu §-lui 20 din

regulamentulu despartimenteloru, comitetulu numitului despartimentu este recercatu a-si dá opiniunea, cà cum crede a se infiintia, a se intretiené si a fi administrata amintit'a scóla de tiesutu.

§. 60. Unu altu procesu verbalu venitu dela acelasu comitetu alu despartimentului I arata, de dto 8/20 Nov. a. c. cà conclusulu Nr. IV luatú de càtra adunarea generala tienuta in Sacele, s'a si pusu in lucrare in acelu sensu, cà au fostu insciintiatu toti membrii acelor 4 comissiumi despre missiunea ce li s'a datu, spre a lucrá cu totu adinsulu in favórea espositiunei.

— Se ia asemenea spre sciintia.

§. 61. Epistol'a dlui Diamandi Manole, cá respunsu la scrisórea comitetului centrale de dto 10/22 a. c. in caus'a colectei facute pentru ridicarea monumentului in memori'a lui Andreiu Muresianu aréta, cà la dlu Diam. Manole suntu depusi spre acelu scopu 12 #, 2 lire otomane si 2 napoleond'ori. Dlu Manole e gat'a a transpune acesti bani comitetului centrale, déca i se voru cere; intru altele domni'a sa e de parere, cà monumentulu destinatu pentru Andreiu Muresianu s'ar cuveni se fia de o valóre celu puçinu de 2000 fl., si se ofere, cà déca se va porni o colecta nóua in tóta tíer'a, domni'a sa va amblá cu o lista in Brasiovu. (Nr. 352).

— Banii se se céra incóce; corespondenti'a ulterióra cu dlu D. Manole se se continue prin comitetulu centrale, atátu cu scopu de a-se incassá sum'a depositata la domni'a sa, càtu si spre a-se deschide si in Brasiovu o lista de colecte nóue, conformu decisiunei luate in adunarea generala dela Turd'a.

§. 62. Dn. protopopu Ioanu Papiriu Popu din Icoludu mare, neindestulatu cu resolutiunea negativa a comitetului comunicata dlui de dto 4 Nov. la suplic'a sa de a-se conferi stipendiulu „Galianu“ de 60 fl. v. a. fiului seu Valeriu, séu fiicei sale Corneli'a, cere cà comitetulu se revina la conclusulu seu si se-i resólve acelu stipendiu in favórea familiei sale. Rogarea si-o motivéza in termini durerosi, atátu cu unu testimoniu despre mari calamitati familiare, càtu si cu altulu, din care s'ar vedé, cà densulu ar fi induplecatu pre fericitul testatore a lasá averea sa la fondulu Asociatiunei transilvane. (Nrii 349 si 351).

— Se se rescria dlui protopopu I. P. Popu in sensulu urmatoriu:

Clausul'a aplicata la casulu de façia suna in testamentu asiá: „Din interesurile obvenite dupa giurstari, se se dea stipendii studentiloru lipsiti de tóte mijlócele subsistentiei, cari voru avé comportantia religiozo-morala si calculi buni, legitimati cu testimoniile scolastice. Eu voiescu a-se preferi rudeniile si némurile mele din famili'a „Popu“ si „Anton“, cu acea observare, cà si densii se fia inzestrati cu recerintiele mai susu citate, si in comparatiune cu altii straini voru avé preferintia némurile mele, déca voru produce calculi buni séu asemenea altor'a.“
La stipendiulu „Galianu“ de 60 fl. au concursu in anulu acest'a 14 tineri, precum s'a vediutu in siedintia din 4 Nov. a. c. Comitetul a votatu acelu stipendiu

in unanimitate tinerului Stefanu Csicso Popu din cl. V gimn. dela Clusiu, pre temeiu documentelor produse, adeca testimoniu cu eminentie, portare buna, seracia estrema si totuodata in necsu de consanginitate cu repausatulu testatore preotu Galianu; cându din contra testimoniuu fiului dlui I. P. Popu, care a avutu si a perdutu acelu stipendiu, pentruca n'a corespunsu dispozițiilor testamentarie in calitatea sa cá stipendiatu, este multu inferioru celuilaltu si cu locatiunea 39 intre 45 de conscolari.“

Relative la cererea de a-se acordá stipendiulu ficeii sale Corneli'a, de si acestu comitetu ar fi aplecatu a votá cu mare placere stipendie pentru studente de seculu femeiescu, spre a incuragiá si pre acésta parte diumetate a natiunei la cultura superióra, dara nu comitetulu 'si va puté permite a interpretá vre-unu testamentu, afara din liter'a lui; ér' in testamentulu Galianu se destina stipendie numai pentru studenti, nu si pentru studente.

§. 63. Secretariulu presenta 2 concepte de circularie cátra despartieminte, unulu relativu la incassarea tacseleru dela membri si la fói'a „Transilvani'a,“ altulu la o colecta pentru monumentulu lui Muresianu.(Nr. 369).

— Se concrede biroului revisiunea conceptului antaiu si cátu mai curénd'a lui espeditiune; ér' alu doilea conceptu vine de a-se transpune comisiunei emise pentru monumentulu lui Muresianu, spre a profitá acésta de elu si a face apoi propunere.

§. 64. Secretariulu arata, cá dupace s'au luat informatiuni de ajunsu, pentru-cá se dispara indoial'a despre ulteriór'a frequentare a studentului Alesandru Balasiu la scól'a reala de statu din Dev'a, indoiala causata chiaru prin scrisórea densului, si dupace de altmintrelea tinerulu numitu a produsu testimoniu fórte bunu, cass'a se fia avisata a-i numerá si pe anulu 1880/1 stipendiulu votatu de cátra adunarea generala.

— Atátu lui Alesandru Balasiu, cátu si sociului seu Aur. Popescu se li se asemne si pe acestu anu stipendieele avute până aci, prin care se indrépta erórea din concursulu respectivu.

Verificarea acestui procesu verbalu se concrede domniloru: Dunc'a, Macelariu, Romanu.

I. Bolog'a m. p.

G. Baritiu m. p.

Cetindu cu atentiune acestu procesu verbalu, afu a-lu verificá intocm'a, numai cu acelu adausu in privinti'a conclusului la §. 61 cá si eu asiá imi aducu aminte de acestu conclusu, precum au insemnatu d. v. presied. Bolog'a ad marginem.

Sibiiu 14 Decemvre 1880.

P. Dunc'a m. p.

E. Macellariu m. p.

V. Romanu m. p.

Procesu verbalu

alu comitetului Asociatiunei transilvane luat in siedinti'a sa extraordinaria tienuta in 10 Dec. 1880.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vice-presiedinte. Membri presenti: ordinari, suplenti si functionari: Br. D.

Ursu, El. Macelariu, I. Rusu, Iosifu St. Siulutiu, I. Popescu, Zacharia Boiu, B. P. Harsianu, Parteniu Cosm'a, Const. Stezariu, Dr. Dem. Racuciu, V. P. Petrescu, Dr. D. P. Barcianu, Eugenu Brote. Dem. Comsia.

Secretariu: G. Baritiu.

§. 65. Secretariulu arata, cá in siedinti'a din 4 Novembre a. c. ridicanduse unele indoiele relative la unulu dintre cei 8 concurenti pentru stipendiulu pedagogicu de 60 fl., se decisese suspensiunea votului, până la tragerea informatiuniloru necesarie. Dupa-ce acele informatiuni au ajunsu la acestu comitetu si suntu indestulátorie, secretariulu propune reasumarea acelei cestiuni.

— Dupa o scurta discussiune asupra calificatiunei unoru concurenti, stipendiulu de 60 fl. se voteza in unanimitate lui Moise Fratila, ascultatoriu de pedagogia in a: II. in Sibiiu, cu adausu, cá se i se aviseze la cassa.

§. 66. Domnulu presiedinte comunica membriloru adunati, cá i-a convocatu la acésta siedintia anume din tristulu si durerosulu incidentu alu repausarei confratelui nostru Dr. Iosifu Hodosiu, si cu intentiune de a consulta pre comitetu despre mesurile ce s'ar cuveni si ar trebui se se iea prin trensulu in numele Asociatiunei nóstre, spre a-i dá onórea cea din urma, cá fostului membru si secretariu alu comitetului Asociatiunei.

— Propunerea de a-i se face o cununa din partea Asociatiunei pe sicriu, precumu si de a se esmite o comisiune cu presiedintele in frunte la famili'a remasa, spre a ne esprime condolenti'a, se adopta in unanimitate.

S'a alesu si insarcinatu secretariulu I. Georgiu Baritiu cu pronuntiarea unui discursu funebralu la gróp'a repausatului.

La propunerea motivata mai pe largu a membrului Elia Macelariu, de a se portá spesele inmormentarei din partea Asociatiunei transilvane, aceeaasi adoptanduse mai antaiu in principiu, se defige apoi si sum'a speseleru asiá, cá acele se nu tréca preste 300 fl. v. a.

Totuodata membrii presenti, intrebatu unulu câte unulu din partea presidiului, declara, cá acele spese le voru face pe respunderea densiloru, si se obliga, cá in casu candu adunarea generala a Asociatiunei nu le-ar incuviintiá si nu ar dá comitetului votu de indemnitate pentru sum'a speseleru efective de inmormentare, in acelu casu se le intórca toti membrii presenti in acésta siedintia, la fondulu Asociatiunei, pe bas'a unei repartitiuni egale.

Verificarea acestui procesu verbalu se concrede Domniloru: Siulutiu, Boiu si Harsianu.

Iacobu Bolog'a m. p.,

G. Baritiu m. p.,

v. pres.

secr.

S'a verificatu in Sibiiu 14/12 1880.

Siulutiu m. p.

Z. Boiu m. p.

Harsianu m. p.

Date statistice din capital'a Romaniei.

In nexu cu instructivele informatiuni publicate atátu din tiér'a intréga, cátu si anume din capital'a Bucuresci,

pe anii 1877—8, aflamu in „Monitoru“ si in „Romanulu“ pe a. 1879 urmatóriele date statistice:

Miscarea populatiunei.

In anulu 1879 s'au nascutu in capitala 5962 copii vii, cu 25 mai multu de catu in anulu 1878, in cele trei trimestre ale anului 1780, 4448 copii.

Din cei 5962 copii nascuti vii in anulu 1879 au fostu 3053 baieti si 2909 fete, din cei 4448 nascuti in anulu curentu dela 1 Ianuariu pana la 30 Septemvre au fostu 2327 baieti si 2121 fete.

In anulu 1879, 4541 copii au fostu nascuti din parinti casatoriti, 1222 nascuti afara de casatorii si 99 copii gasiti; dela inceputulu anului 1880 pana la 1 Octomvre c. 3448 copii au fostu legitimi, 297 naturali si 73 gasiti. Numerulu absolutu alu copiiloru naturali a fostu in anii 1879 si 1880 cu puçinu mai mare decâtu in anii precedenti, proportiunea intre nascerile legitime si intre cele naturale este inse de mai multi ani aprópe constanta de câte 20,5 la suta pana la 21.2 la suta nasceri naturale din sum'a totala a nasceriloru.

Dupa religiune dintre cei 5062 nascuti in anulu 1879 au fostu:

4609	din parinti ortodoxi
440	„ catolici
193	„ protestanti
20	„ armeni
14	„ lipoveni
686	„ israeliti

5962

in cele 3 trimestre ale anului 2880 au fostu din 4448 copii nascuti:

3430	din parinti ortodoxi
360	„ catolici
140	„ protestanti
10	„ armeni
1	„ mahometanu
507	„ israeliti

4448

Din cei nascuti in anulu 1779, 4989 suntu supusi romani si 973 straini; dintre cei din urma austro-ungarii suntu cei mai numerosi, anume 703, apoi vinu grecii cu 61, germanii cu 50, francesii cu 25, otomanii cu 19, rusii cu 18, sèrbii cu 13, italianii cu 11 nasceri; din cei nascuti in anulu 1880 pana la 1 Octombre 3771 suntu supusi romani si 677 straini, din cei din urma érași austro-unguri suntu cei mai numerosi avèndu 492 nasceri, apoi vinu grecii in numeru de 37, germanii de 36, otomanii de 10 nasceri.

In terminu mediu vinu in Bucuresci la câte 1000 locuitori pe anu 29.9 nasceri din poporatiunea totala si 32.2 din poporatiunea ortodoxa; in tóta tiér'a vinu 30. nasceri la 1000 locuitori pe anu.

Un'a din cauzele nasceriloru mai numeróse ale anulu 1879 este numerulu mai mare alu casatoriiloru seversite in anulu 1878 si 1879. S'au celebratu in capitala:

in anulu 1877	. . . . .	663 casatorii
„ 1878	. . . . .	1141 „
„ 1879	. . . . .	1206 „

in anulu 1880 pana la 1 Octombre 771 casatoriti dintre cele 2412 persóne cununate in anulu 1879:

1986	au fostu de religiune ortodoxa
89	„ „ catolica
35	„ „ protestanta
8	„ „ arména
177	„ „ israelita

Crescerea numerulu casatoriiloru privesce numai pe poporati'a ortodoxa si cea israelita, ér numerulu casatoriiloru la catolici, protestanti si armeni arata o mica scadere.

In anulu 1879 au decedatu in capitala 7120 persóne, in care numeru nu intra cei 84 nascuti morti. In cele 9 luni trecute ale anului 1880 au muritu 5041 persóne fara cei 51 nascuti morti.

Din cele 7120 persóne decedate in capitala in anulu 1879 au fostu:

ortodoxi	5920
catolici	469
protestanti	206
armeni	32
mahometani	3
israeliti	490

in anulu curentu de la 1 Ianuariu pana la 30 Septembre au muritu:

4199	ortodoxi
370	catolici
151	protestanti
24	armeni
1	lipovénu
2	mahometani
294	israeliti

5041

Ca totu-dea-una si ca pretutindenea, dau si la noi copii contingentulu celu mai mare la numerulu deceselor. In anulu 1879 au fostu dintre cei 7120 morti:

887	in etate pana la 3 luni
322	in etate de la 3—6 luni
545	„ „ 6 luni—1 anu
1733	„ „ 1—5 ani

in anulu 1880 dintre cei 5041 decedati pana la 1 Octombre a fostu:

698	in etate pana la 3 luni
251	„ de la 3—6 luni
403	„ de la 6 luni—1 anu
966	„ de la 1—5 ani.

— Acesti doi Nri 5 si 6 suntu pentru lun'a Martiu, ér' in Martiu voru esi si 7—8 pentru Aprile, cá asia actele si operatele ce stau in archivu, se apara mai curendu. Red.

APELLU

càtra poporul românesc, în cauză expoziției naționale,

care se va deschide

în 27/15 Augustu 1881 la SIBIIU.

S'au împlinit 18 ani, de cându se înființase pe teritoriulu Transilvaniei la Brasiovu, cea de antaiu expoziție de manufacture și de produse, adunate numai dela individi și familii de naționalitate românească. Încercare mai multu improvizată, modestă, compusă din vre-o două mii și două sute de obiecte, ea totuși a lăsat în memoriă contimpuraniloru cele mai plăcute impresiuni, au avut și rezultate pozitive, atât spirituali cât și materiale pentru scopurile Asociației noastre.

Până în a. 1862 opiniunea strainiloru era, că în mâinile poporului nu se afla nici unu ramu de industrie, era multi și mai exageră dicându, că romanulu nici nu este aptu pentru cultivarea profesiuniloru și cu atât mai puțin pentru industriă mare (fabrice) și pentru artile frumoase.

Interese de ordine superioare și chiaru vitali obligă pe națiune, în casulu de față pe asociațiunea transilvană, se dea poporului ocaziune de a face se dispara acelu prejudiciu periculosu, și totuodată se afle prin mediulocirea unei expoziții, a unei piațe comune naționale, dacă se deprinde elu macar în unele ramuri ale industriei și care aru fi acelea; îndată apoi se se întrebe, dacă geniulu și temperamentulul seu ilu tragu sau nu, spre cultivarea artiloru și a meseriiloru. Acestă trebuia se se scia cu atât mai virtuosu, că intrarea unei părți considerabile a poporului nostru pe terenulu industriale, a și ajunsu a fi o cestiune de viață pentru densulu.

Este o axioma adoptată de cei mai renumiți economiști și barbati de statu ai timpului nostru, care sună: Nici unu popor care nu cultiva artile și industriă, nu are dreptu a se număra între popoarele civilizate.

Si erasi altă, totu așa de apodictică: Popoarele lipsite de industrie, n'au viitoriu.

Barbatii cei mai luminați ai națiunii noastre au dat și până acuma probe de ajunsu, că densii suntu petrunsi de adevêrul acestor doctrine.

Trei adunări generale ale Asociației transilvane din trei părți ale țerei, adică dela Simleu, Seghisoră și Turdă, petrunse de adevêrurile atinse mai în susu, au enunțiatu în unanimitate, imperiosă necesitate de a înființa a două expoziții, era a trei, cea din Turdă, a impusu realizarea expoziției în termeni clari, Comitetului seu centrale. Cu acestă însă nu a dispensatu pe nici unu membru alu Asociației transilvane dela nobilă și patriotică îndatorire de a face fie-care din partea sa totulu, pentrucă expozițiunea dela Sibiiu, a carei deschidere e defaptă pe 27/15 Augustu 1881, se aiba rezultate cât și se pôte mai dorite și îmbucurătoare.

Din partea sa, subscrisulu comitetu vine cu acestu apellu alu seu, spre a se adresa în această întreprindere de importanță supremă, nu numai către membrii Asociației transilvane pentru literatură și cultură a poporului român, ci către toate clasele societății românești, către toate familiile și persoanele inteligente și inspirate de ideile adevăratei civilizații, că se binevoiescă a veni în ajutoriu cu puterea cuventului îndemnându, era prin fapta, mergându înainte cu esemplu întru înăvțirea viitoare expoziții cu obiectele cele mai variate, din toate ramurile activității omenești. Nimicu se nu ne para neînsemnatu din câte lucruri produce natură pe urmă laborei omului, din câte ține ea ascunse în sinulu seu și aștepta, că omulu se le descopere și folosească; nici unu obiectu de industrie și de artă, din câte potu se ésa din mâni românești, se nu desprețuim. Scopulu expoziției noastre nu este, că se ne producem din simplă vanitate cu ceea ce nu avem și ce încă nu suntem în stare de a produce, ci cu totulu altulu: Se ne prezentăm noue însine așa precum suntem astăzi, pentrucă se scim de unde trebuie se continuăm în ziua de mâine. Nici o iluziune se nu ne facem; dară nici acelu pesimismu destructoru se nu'lu nutrim, că și cumu industriă și toate produsele laborei poporului românesc nu aru însemna nimicu în luptă universale pentru existență. Fie produsele industriei popo-

rului nostru ori-càtu de primitive, càci elu cu acelea s'au ajutatu intr'o viétia nu de sute, ci de mii de ani. Pre càndu republic'a Romei antice erá intru tóta splendórea sa, carulu si aratrulu, cas'a si imbracamintea poporului din Itali'a se presenta pe monumente, pe numi si medalii in forme mai primitive, decàtu le vedemu pe acelea la poporulu nostru intru o parte considerabile a provinciiloru locuite astadi de elu. Este inse si numai o cestiune de apretiare si de gustu a tiné cineva, cà de es. o multime de mode in porturi din dilele nóstre, nu aru fi curatu caricature pe lãnga costumele antice, in care ni se presenta consuli si pretori, imperatori si tribuni militari, senatori si cavaleri, éra mai virtosu matrónenele si fiicele loru. Din tóte acelea costume antice affi cele mai invederate urme in costumele diverse ale poporului preste totu, pe unde civilisatiunea falsa, introdusa de speculanti straini si amesteculu cu costume barbare, nu le-au schimositu si deterioratu.

A purcede in modu taxativu si a specificá objectele apte pentru espositiune, aru insemná cà voimu se trecemu departe preste scopulu unui apellu. De altmentrea subscrisulu comitetu nu a lipsitu a'si impliní si in acestu punctu missiunea atunci, càndu in cursulu acestui anu a esmisu o comissiune din sinulu seu, spre a elaborá unu planu de espositiune, care a si fostu presentatu adunarei generale din Turd'a.

Cadrulu acelu planu este atàtu de vastu, in càtu aru incepea in tr'ensulu, nu o prea modesta espositiune partiale, ci chiaru si universale.

Spre a facilitá publiculu cunóscerea acelu planu, aflamu cu cale a'lu anexá la acestu apellu sub *A*).

Spre a intimpina ori ce indoiéla s'aru potea nasce in unii doritori de a participá la espositiunea Asociatiunei nóstre, subscrisulu Comitetu isi tine de a sa datorintia a declará cà:

Tóte obiectele, de ori-ce natura si valóre, càte se voru tramite la acésta espositiune, suntu si remànu drépta proprietate a fia-carui participante asiá, càtu acelea se voru restituí si remite fia-carui indata dupa inchiderea espositiunei, pe temeulu registreloru care voru fi portate in tóta regul'a, si numai acelea obiecte voru remànea la Asociatiune, pe care proprietarii loru se voru simtí indemnati a le doná de buna voia, din generositate si patriotismu, in favórea fondulu Asociatiunei transilvane.

Midiulócele de comunicatiune in epoc'a nóstra s'au inmultitu, precum n'au mai fostu nici-odinióra, si cu transportulu facilitatu s'au micioratu si spesele in proportiuni considerabili, atàtu la calile ferate, càtu si la postele cu deligence comune.

Unu regulamentu alu espositiunei, pe care'lu anecsamu sub *B*) cuprinde informatiunile necesarie despre modulu participarei la aceeasi.

Pentru-cá afacerile espositiunei se mérge càtu se póte mai promptu si mai regulatu, s'au alesu unu comitetu speciale, constatoriu din ddnií membrii: Bar. **D. Ursu**, **G. Baritiu**, **Ioanu Popescu**, **Visarionu Romanu**, **Parteniu Cosm'a**, **Alexandru Lebu**, **Dr. Dan. P. Barcianu**, **Eugenu Brote**, **Dim. Comsi'a**, care s'a constituitu alegéndu'si de presiedinte pe domnulu avocatulu **P. Cosm'a**, de secretariu pe dn. propr. **E. Brote**.

Missiunea comitetulu espositiunei este, a lua tóte mesurile preparative, càte le va affá necesarie spre ajungerea scopulu, a se pune in comunicatiune cu publiculu intregu, a primí la tímpu in sensulu regulamentulu alaturatu tóte obiectele destinate pentru espositiune, a le asiediá in localulu alesu spre scopulu acesta si dupa inchiderea espositiunei a le remitte pe cele de remisu la proprietarii loru, a luá in sam'a sa pe cele ce voru fi daruite Asociatiunei transilvane.

Pe temeulu acestei notificari si respective instalari a Comitetulu espositiunei, se intielege de sine, cà toti doritorii de a participá la espositiune voru avea a se adressá in ori-ce afacere de natur'a acesteia, de adreptulu càtra:

Comitetulu espositiunei romanésci,

in Sibiiu strad'a Cisanadiei (Heltauergasse) Nr. 7.

Inchiaiemu acestu apellu cu ceea ce s'aru fi cuvenitu se'lu incepemu:

Inainte cu Dumnediéu!

Din siedinti'a plenaria a comitetulu Asociatiunei transilvane dela 2 Decembre 1880.

Iacobu Bolog'a m. p.,
v. presiedinte.

G. Baritiu m. p.,
secretariu.

A. Program'a espositiunei.

(Estrasu din raportulu comissiunei).

I. Montanistica.

1. Materialii fossile (carbuni, petroleu brutu etc.)
2. Minerale si metale (saruri, puciósa, grafitu, auru, arama etc.)

II. Agricultura, silvicultura si horticultura.

1. Totu feliulu de plante agricole (cerealii, canepa, inu, tabacu, trifoiu etc.)
2. Producte animalice (pei, pene, céra, peri, lâna, unsori, laptarii).
3. Productele silvicultúrei (lemnarii, cóje, resína, éscá etc.)
4. Animale (cai, boi, oi, porci, gaini etc.)
5. Productele horticultúrei (póme, legumi, flori etc.)

III. Industria.

1. Industri'a chimica (preparate chemice, ape minerale, sapunu, luminari, aspreala (scrobeala), colori, cleiu etc.)
2. Faina, spirtu, vinu, otietu, conserve si cofetarii.
3. Lâna spalata, tieseturi, metasarii, brodarituri, dantele, vestminte fabricate din pei.
4. Industri'a metaleloru (aurarii si argintarii, arme, instrumente).
5. Industri'a lemnariiloru (mobile, buti, rotaria, síndile, corfe, strugarii).
6. Fabricate din pétra, pamenturi si sticla (óle, sticlarii, scocuri, cuptóre etc. etc.)
7. Industri'a nationala de casa.

IV. Machine si unelte.

V. Artele.

1. Artele grafice (tipografia, xilografia, litografia, fotografia etc.)
2. Art'a bisericésca (decoratiuni, odóre, icóne, candelé etc.)
3. Architectura, (sculptura, zugravitulú, desemnulú etc.)
4. Anticitati.

VI. Producte literarie si mijlócele de instructiune.

In càtu privesce terminulu la care ar fi a se tinea espositiunea, comissiunea, de si conscia de multele si variile greutati, ce suntu inpreunate cu arangiarea ei, a crediutu totusi, cà nu va fi favorabilu pèntru întreprindere, déca se va pune in terminu indepartatu, cu atátu mai multu nu, cu càtu espositiunea va avea se remana in marginile modeste, prescise prin inpregiurari. Astfeliu comissiunea opinédia, cà espositiunea se va potea deschide in 27 Augustu (S. Maria) anului viitoriu.

B. Regulamentulu

espositiunei romane din Sibiiu, arangiate de „Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.“

1. Espositiunea romana arangiata de Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu se va deschide in Sibiiu la 15/27 Augustu 1881 si se va inchiaie la 25 Augustu (6 Septembre) 1881.
2. Comitetul espositiunei conduce si regulédia tóte afacerile espositiunei.
3. In fie-care despartimentu alu Asociatiunei se formédia unulu sau mai multe subcomitete de espositiune. Aceste stau in corespondentia directa cu comitetulu espositiunei, suntu indreptatite a provocá la participare, a primí obiecte de espositiune si a le transportá in modu colectivuu la adres'a comitetului espositiunei.
4. La aceasta espositiune se admitu numai obiecte dela producenti romani.
5. Fie-care esponentu va insciintiá comitetulu espositiunei celu multu pâna la 1 Iuliu 1881 de adreptulu sau prin subcomitete, despre obiectele ce doresce a espune.
6. Tóte materiile esplosibile suntu cu totulu eschise dela espositiune. Alchole, uleuri, materii alcalice si alte materii, cari ar puté fi daunóse pentru celelalte obiecte espuse, sau ar puté molestá publiculu, se primescu numai in vase mici si anume potrivite pentru acestu scopu.
7. Afara de aceste, comitetulu espositiunei are dreptulu a refusá primirea vre-unui obiectu si din alte motive.
8. Tóte transporturile espositiunei suntu a se insemná pe colli (lada, pachetu etc.) cu signatur'a: **E. R. Sibiiu 1881**, si suntu a se adresá comitetului espositiunei din Sibiiu (Nagy-Szeben).
9. Punendu-se in cointielegere cu societatile drumului feratu, comitetulu espositiunei va nisuí de a dobandí o tarifa redusa pentru obiectele espositiunei, supuse transportului. Publicarea dispositiunilor speciale se va face la timpulu seu.
10. Subcomitetele voru ingrigí, cá obiectele de espositiune din cerculu loru se se espedeze dupa putintia tóte intr'unu singuru transportu.
11. Spesele transportului obiecteloru de espositiune pâna la Sibiiu si retour le pórtá esponentulu.
12. Obiectele de espositiune se primescu in localitatile espositiunei dela 1/13 Iuliu pâna la 13/25 Augustu 1881. Esceptiune dela acestu terminu facu productele próspete ale horticulturerei si ale animaleloru vii, pentru cari obiecte se voru face la timpulu seu dispositiuni speciali.
13. Fie-care esponentu va primí dela comitetulu espositiunei unu certificatu, in care se va cuprinde numerulu, sub care s'a primitu obiectulu seu si determinarea grupei, unde este asediatu.
14. Obiectele se espunu sub firm'a producentiloru loru.
15. Esponentii suntu invitati a se declará, daca dorescu cá obiectulu loru se se venda si cu càtu, sau daca dorescu a-lu doná, sau a li se retrimite.
15. Comitetul va luá tóte mesurile necesarie pentru a scutí obiectele espuse de ori-ce dauna.
17. Obiectele de espositiune se supunu apretiarei unui juriu. Dispositiuni speciali, precumu si publicarea modalitatii de premiare voru urmá.
18. Obiectele de espositiune nu se potu scóte din localitatile espositiunei fara scirea si permissiunea comitetului.
19. Pâna la terminulu deschiderei intrarea in localitatile espositiunei este oprita fie-caruia. Daca unu esponentu voiesce a-si asediá si decorá insusi obiectele sale, elu póte avea intrare in localitatile espositiunei numai cu unu biletu, estradatu de presidentulu comitetului de espositiune.
20. Pentru servitiulu internu alu espositiunei se voru publicá la timpulu seu dispositiuni speciali.
21. Fie-care esponentu se obliga la respectarea si intocmai urmare a acestui regulamentu.

Nr. 6. E. R.

Votatu si statoritu in siedinti'a comitetului espositiunei tienuta la Sibiiu in 13/25 Novembre 1880.

Parteniu Cosm'a m. p.,
presiedinte.

Eugenu Brote m. p.,
secretariu.